

Nr 11.

Ankom till riksdagens kansli den 29 mars 1922 kl. 2 e. m.

*Utlåtande i anledning av väckt motion med förslag till lag om folk-
omröstning angående rusdrycksförbud.*

Uti en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 131, vilken behandlats av första lagutskottet, hava herrar *Sävström, Jons-
son* i Hökhult, *Nilsson* i Vibberbo, *Janson* i Kungsör, *Hamrin, Karlsson* i
Vadstena, *Sehlin, Johansson* i Edsbyn, *Isacsson, Björnberg, Hansén, Hansson*
i Bäck, *Olsson* i Labbemåla, *Carlsson-Frosterud, Norling, Norsell, Karlsson*
i Gasabäck, *Lundén, Johanson* i Hallagården, *Eriksson* i Stockholm, *Bodén*
och *Persson* i Björsbyholm, fru *Thüning*, herrar *Rydström, Andersson* i Kro-
ken och *Gustafson* i Vimmerby, fru *Östlund* samt herrar *Andersson* i Igel-
boda, *Danielsson, Jeppsson, Johanson* i Huskvarna, *Eklund, Wagnsson,*
Bäckström, Höglund, Bengtsson i Norup, *Västberg, Vahlstedt, Igel, Venner-
ström, Österström, Olofsson* i Digernäs, *Olsson* i Ramsta, *Dalgren, Jönsson*
i Fridhill, *Petersson* i Broaryd, *Nilsson* i Landeryd, *Borg, Johansson* i Upp-
mälby, *Lindqvist* i Halmstad, *Herou, Olsson* i Gävle, *Bärg* i Katrineholm, *Hed-
vall, Öhman, Andersson* i Tungelsta, *Johansson* i Sollefteå, *Carlström, Svens-
son* i Långelanda, *Andersson* i Rasjön, *Andersson* i Höör, *Lindmark, Blom-
quist, Lövgren* i Nyborg, *Lindberg, Spångberg, Karlsson* i Grängesberg, *Hage,*
Wikström och *Molander* hemställt, att riksdagen måtte för sin del godkänna
följande förslag till

Lag om folkomröstning angående rusdrycksförbud.**1 §.**

Under år 1923 skall genom omröstning, varom i 49 § regeringsformen och i denna lag stadgas, utrönas, huruvida folket önskar, att i Sverige införres rusdrycksförbud.

Den, som önskar, att en lag om förbud mot att införa, framställa, omsätta eller innehava varor, som innehålla mer än 2¼ viktprocent alkohol, med mindre det äger rum för vetenskapligt, medicinskt, farmaceutiskt, tekniskt eller industriellt ändamål, måtte av riksdagen och Konungen antagas, skall därvid rösta ja; den, som icke önskar detta, skall rösta nej.

2 §.

Omröstningsdistrikt och omröstningsförrättare vare för varje fall valdistrikt och valförrättare vid val till riksdagens andra kammare; och skall vad i vallagen finnes föreskrivet om sådant valdistrikt och sådan valförrättare i tillämpliga delar lända till efterrättelse.

3 §.

Vid omröstningen skall senast fastställda röstlängd för val till andra kammaren lända till efterrättelse.

4 §.

Omröstningen utsättes av Konungen till för hela riket gemensam söner eller helgdag och skall börja klockan 9 förmiddagen samt fortgå till klockan 9 eftermiddagen, dock att uppehåll göres för den tid, högmässogudstjänst inom kommunen pågår. Där å någon ort andra tider på dagen för omröstningen finnas mera lämpliga äger länsstyrelsen att på framställning av omröstningsförrättaren därom förordna, med iakttagande att tillträde till omröstningen skall finnas minst tre timmar före klockan 3 eftermiddagen och minst två timmar efter klockan 6 eftermiddagen.

5 §.

Sedan Konungen förordnat om anställande av allmän folkomröstning samt utsatt dagar för densamma, skola länsstyrelserna i länskungörelserna samt i den eller de tidningar inom orten, där allmänna påbud för länet vanligen meddelas, omedelbart kungöra dag och tid för omröstningen samt stället för densamma. Kungörelsen skall jämväl innehålla den proposition, efter vilken omröstningen skall försiggå, avfattad i överensstämmelse med det vid

denna lag fogade formulär 1, ävensom en erinran om den skyldighet, som åligger vederbörande omröstningsförrättare att ofördröjligen till finansdepartementet insända avskrift av omröstningsprotokollet.

6 §.

I omröstningslokal skall proposition för omröstningen finnas anslagen.

7 §.

Vid omröstningen skola begagnas ja- och nej-sedlar av vitt papper utan kännetecken. Sådana sedlar, lika till storlek och beskaffenhet, skola vid omröstningstillfället finnas för de röstande tillgängliga.

8 §.

Beträffande omröstningens förrättande skall vad i 57, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67 och 68 §§ vallagen är stadgat om val till riksdagens andra kammare äga motsvarande tillämpning, med undantag dock för föreskriften om stämpling av kuvert ävensom för senare delen av 66 §.

9 §.

När alla röstberättigade, som vid omröstningstidens utgång äro tillstädes, avlämnat sina röstsedlar, förklarar ordföranden omröstningen avslutad.

Omedelbart därefter verkställes röstsammanräkningen.

Ogill är röstsedel, till vilken använts annat än vitt papper eller å vilken finnes något kännetecken, som kan antagas vara med avsikt där anbragt. Finnas i ett kuvert två eller flera röstsedlar, vare de alla ogilla.

Efter det jämförelse med anteckningarna i röstlängden skett, inläggas röstsedlarna, de godkända och de underkända var för sig, i omslag, vilka förses med minst två närvarandes sigill. De sålunda inlagda röstsedlarna skola förvaras, intill dess omröstningen vunnit laga kraft eller förordnande om ny omröstning meddelats.

10 §.

I det protokoll, som i överensstämmelse med det vid denna förordning fogade formulär 2 med däri gjorda anvisningar skall föras vid förrättningen, antecknas särskilt:

antalet giltiga ja- och nej-röster, ävensom antalet av de röstberättigade, som enligt anteckningarna i röstlängden deltagit i omröstningen;

därest någon förvägrats rösta, dennes namn samt orsaken till sådan vägran;

om röstsedel förklarats ogill, grunden för detta beslut.

I protokollet avtryckas även de sigill, varmed röstsedlarna förseglats.

11 §.

Varder sedan omröstningen avslutats nödvändigt att uppskjuta och avbryta förrättningen, skola alla röstsedlar inläggas i omslag, vilka förseglas under minst två närvarandes sigill samt jämte andra till omröstningen hörande handlingar läggas i säkert förvar; och må förrättningen icke ånyo företagas, innan omröstningsförrättaren inför öppna dörrar förvissat sig om, att de åsatta sigillen äro obrutna.

12 §.

Omröstningens utgång kungöres omedelbart genom uppläsande av det under förrättningen förda protokollet, som till riktigheten bestyrkes av ordföranden och två av de närvarande.

Ordföranden insänder därefter ofördröjligen bestyrkt avskrift av protokollet över röstsammanräkningen till finansdepartementet. Sker insändandet med allmänna posten, skall försändelsen assureras.

13 §.

Förmenar medlem av kommun, att omröstningen icke försiggått i laga ordning, äger han att däröver hos Konungen anföra besvär. För sådant ändamål äger klaganden att begära behörigt protokollsutdrag, i stad hos magistraten och på landet hos omröstningsnämndens ordförande. Protokoll skall inom högst tre dagar till klaganden utlämnas; och skall han vid förlust av talan sist inom 10 dagar efter förrättningens avslutande sina till Konungen ställda besvär ingiva till länsstyrelsen, som genom tillkännagivande i länskungörelserna och i tidning inom orten utsätter viss kort tid, inom vilken förklaring över besvären må till länsstyrelsen avgivas. Sedan denna tid tilländagått, har länsstyrelsen att besvärshandlingarne jämte de förklaringar, som må hava inkommit, ofördröjligen till Konungen insända för att i regeringsrätten skyndsamt föredragas och avgöras.

14 §.

Sedan protokollen över omröstningen från rikets alla omröstningsdistrikt till finansdepartementet inkommit samt omröstningarna vunnit laga

kraft, företages inför chefen för nämnda departement sammanräkning av de avgivna rösterna.

15 §.

I ärenden rörande omröstningen må det vara en var tillåtet att, under iakttagande av behörig tid och ordning, på eget äventyr till myndighet insända handlingar i betalt brev med allmänna posten.

Vad här ovan i denna paragraf stadgas äger ej tillämpning i fråga om besvär.

16 §.

Infaller å söndag eller annan allmän helgdag tid, då åtgärd för talans fullföljande eller bevarande sist bör företagas, må åtgärden vidtagas å nästa söckendag.

17 §.

Kostnaderna för anordnande av allmän folkomröstning skola gäldas av statsverket utom vad angår lokaler för omröstningarna, som tillhandahållas av kommunerna.

Beträffande de skäl, motionärerna anfört till stöd för sin ifrågavarande hemställan, får utskottet hänvisa till motionen.

Sedan Kungl. Maj:t den 6 februari 1922 gillat och antagit de vid 1921 års riksdag såsom vilande antagna, vid innevarande års riksdag godkända förslag till ändrad lydelse av § 49 regeringsformen samt §§ 1 och 38 riksdagsordningen, finnas i vår författning bestämmelser angående så kallad konsultativ eller rådgivande folkomröstning. Enligt dessa bestämmelser må, därest med hänsyn till något ärendes särskilda vikt och beskaffenhet prövas nödigt, att före dess avgörande folkets mening inhämtas, Konungen och riksdagen genom samfällt stiftad lag förordna, att allmän folkomröstning skall anställas. I sådan lag skall bestämmas, vilken eller vilka frågor, som skola genom omröstningen besvaras, så ock tid och sätt för densamma.

Uti förevarande motion hemställa motionärerna, att genom allmän folkomröstning måtte utrönas, huruvida folket önskar, att i riket införes fullständigt rusdrycksförbud; och hava motionärerna i ovan återgivna lagförslag sammanfört de bestämmelser, som enligt motionärernas mening böra givas för den föreslagna omröstningen. Berörda lagförslag synes i huvudsak vara byggt på det vid nykterhetskommitténs den 5 augusti 1920 framlagda betän-

*Utskottet.
Allmän motivering.*

kande med förslag till lag om alkoholvaror m. m. fogade alternativa förslag till lag om rådgivande folkomröstning angående fullständigt rusdrycksförbud.

*Bör folk-
omröstning
anställas i
förbuds-
frågan?*

För alla ansvarsställande medborgare har det sedan lång tid tillbaka stått klart, att åtgärder måste vidtagas för att bekämpa alkoholens samhälleliga skadegörelse. Ifråga om lämpligaste sättet att föra denna kamp hava emellertid meningarna skarpt brutit sig, och olika metoder hava föreslagits för nykterhetsfrågans rationella lösning. Utskottet saknar för närvarande anledning att inlåta sig på en jämförelse mellan de anvisade metodernas fördelar och olägenheter eller att taga ställning till problemet, vilken av metoderna, som snabbast leder till det önskade målet. Det må vara tillräckligt att hänvisa till det faktum, att striden i stort sett kommit att stå mellan de båda huvudriktningarna, förbud eller icke förbud, samt att för en stor del av landets befolkning införandet av ett fullständigt rusdrycksförbud kommit att framstå som den enda säkra vägen för vinnande av allmän folknykterhet.

Att frågan om förbudets införande för vårt samhälle är ett problem av utomordentlig vikt, torde icke av någon kunna förnekas. En stor del av vårt lands befolkning har även funnit förbudsfrågan vara av den betydelse, att densamma bör göras till föremål för allmän folkomröstning och bestämt påyrkat, att genom omröstningen måtte utrönas, huruvida den utav denna befolkningsgrupp föreslagna metoden för lösandet av en utav samhällets viktigare frågor vinner anslutning av befolkningens majoritet. Det torde icke heller vara någon hemlighet, att införandet i vår författning av bestämmelser om folkomröstning skett huvudsakligen i syfte att möjliggöra en omröstning i förbudsfrågan, vilken sedan lång tid tillbaka intagit en central ställning i den offentliga diskussionen. Uppenbarligen hava lagstiftarna hela tiden ansett, att förbudsfrågan är av den särskilda vikt och beskaffenhet, att beträffande densamma omröstning bör äga rum. Det synes då vara en given konsekvens av denna åsikt, att den påyrkade omröstningen anställs.

Sedan omröstningen ägt rum, bliver det därefter de lagstiftande makternas plikt att avgöra, vilket avseende man bör fästa vid densamma.

Nykterhetskommittén har fäst uppmärksamheten på, att den viktigaste förutsättningen för att ett genomfört förbud skall kunna med framgång upprätthållas är förefintligheten av en övertygad folkmajoritet, som ställer sig såsom garant för förbudsbeslutets förverkligande. Kommittén, som emellertid utgått från att omröstningen skulle bliva avgörande, anför bland annat:

”För att denna garant skall bli nog effektiv måste tvenne villkor uppfyllas: dels måste det på ett otvetydigt sätt utrönas, att en förbudsvänlig ma-

joritet verkligen existerar, och dels måste denna majoritet göras starkt medveten om att den påtagit sig ansvaret för den lag, som den godkänt.

För att otvetydigt utröna, huru stor del av folket det är som önskar totalförbud, är det enligt kommitténs mening nödvändigt att anordna en särskild omröstning, som endast gäller frågan: förbud eller icke förbud.

De politiska valen äro nämligen icke någon tillförlitlig mätare av folkets åskådning i förbudsfrågan. Visserligen ha nykterhetsvännerna försökt att ge denna fråga en så framträdande plats som möjligt på de olika parti-programmen. Men i stort sett har det icke varit kandidaternas ställning till förbudsfrågan, som bestämt valmännens sätt att rösta, utan väljarna ha avgivit sina röster med hänsyn till det allmänna politiska program, som vederbörande kandidat anslutit sig till. Så torde det komma att förbli även för framtiden. Vid valen av andrakammarledamöter och av landstingsmän resp. förstakammarelektorer komma de stora politiska partierna att framlägga program, som upptaga ett flertal önskemål och som sammanhållas av en viss socialpolitisk grundåskådning. Då det inom alla partier finnas representanter för mycket olikartade uppfattningar i nykterhetsfrågan, kommer denna fråga att på parti-programmen presenteras i mer eller mindre svävande ordalag, som ge rum för olika tolkningar och medge olika ståndpunkter till förbudsproblemet. Valmannen har således icke i första hand att välja mellan olika uppfattningar rörande totalförbudet utan mellan olika socialpolitiska grundåskådningar. Det kan därvid ofta inträffa, att han nödgas rösta på en eller flera kandidater, som i förbudsfrågan ha en annan övertygelse än han själv. Men han röstar på dem, därför att de i flertalet av de aktuella politiska frågorna ha samma mening som han själv och därför att deras grundsyn på de ekonomiska och sociala spörsmålen är likartad med hans egen. Det kan också inträffa att det parti, som en väljare tillhör, för fram en kandidat av så obestridlig kapacitet, att väljaren känner sig nödsakad rösta på honom trots olikartad uppfattning i nykterhetsfrågan. Genom dylika omständigheter kunna de politiska valen lätt nog bli missvisande i fråga om väljarnas uppfattning angående rusdrycksförbudet. I vissa fall kunna förbudsvännerna bli överrepresenterade, i andra fall tvärtom. Det är således icke säkert, att riksdagen, med den sammansättning den erhåller genom de politiska valen, på ett riktigt sätt återspeglar det svenska folkets uppfattning i förbudsfrågan. En fullt riktig bild av denna uppfattning erhåller man först genom en direkt folkomröstning.

Genom folkomröstning tillmötesgår man också den enskilde medborgarens rättighet att på effektivaste sätt göra sin vilja gällande i förbudsfrågan. Man måste anse det som synnerligen fördelaktigt, om den enskilde sättes i stånd att direkt, utan förmedling av ett valt ombud, öva inflytande på denna fråga. Ett rusdrycksförbud innebär nämligen ett så radikalt ingripande i många människors levnadsvanor, ett så kraftigt brytande av hävdvunnen sed och ett så kännbart kringskärande av den personliga friheten, sådan som den av många uppfattas, att det icke synes obilligt, att en dylik förändring vidtages först sedan folket blivit i tillfälle att ge ett direkt och otvetydigt uttryck för sin övertygelse i frågan.

En allmän folkomröstning skulle avlägsna ett av de verkningsfullaste motiven för ett medvetet trotsande av en förbudslags bestämmelser. Om det nämligen kan råda något tvivelsmål huruvida förbudet uppbäres av folkets majoritet eller ej, så komma de med förbudet missnöjda givetvis att känna sig som offer för en minoritets övergrepp. Skulle förbudet beslutas enbart av konung och riksdag, så kunde det invändas, att riksdagsmajoriteten möjligen icke motsvarades av en folkmajoritet, och detta argument skulle med förkärlek användas som ett moraliskt motiv för överträdelse av förbudslagens bestämmelser. Hur liten respekt sådana lagar föra med sig, om vilka man tror att de sakna stöd i folkets allmänna åskådning, därpå ha de allbekanta kristidsförordningarna lämnat talrika exempel. Så snart den synpunkten kan göra sig gällande, att vissa intrång i den personliga rörelsefriheten bero på lagstiftarens godtycke eller en minoritets maktutövning, beredes genast rum för en mot lagen fientlig känslöstämning. Vet man däremot, att lagen tillkommit såsom uttryck för en övertygad majoritets önskemål, och vet man tillika, att denna majoritet är så numerärt överlägsen och så stabil, att den icke lätt kan förvandlas till minoritet, så kommer lagen att uppfattas såsom någonting nödvändigt och oundvikligt och att bli respekterad på ett helt annat sätt än i motsatt fall. Detta medvetande om att lagen är en funktion av majoritetsviljan kommer givetvis att bli långt starkare, om lagen antagits genom direkt folkomröstning, än om den endast är resultatet av ett riksdagsbeslut.

En folkomröstning vädjar på ett effektivare sätt till folkets medansvar än vad ett riksdagsbeslut kan göra. Genom att folket självt får genom direkt omröstning antaga eller förkasta en lag, kommer folkmajoriteten att, för den händelse lagen antages, ikläda sig ett moraliskt ansvar för att denna lag verkligen blir efterföljd. Med hänsyn till de alldeles särskilda svårigheter som, isynnerhet under den första tiden, torde komma att möta för upprätthållandet av en förbudslag, måste denna omständighet tillmätas stor betydelse."

Då utskottet sålunda anser sig böra tillstyrka motionens yrkande om anordnande av folkomröstning i förbudsfrågan, vill utskottet i korthet framhålla de synpunkter, som enligt utskottets mening böra läggas till grund för den föreslagna omröstningen.

Frågeställningen.

Ett av de viktigaste problemen vid anordnandet av folkomröstning är givetvis uppställandet av den eller de frågor, som böra vid omröstningen besvaras. Under den offentliga diskussionen liksom även inom utskottet har den meningen uttalats, att, därest en folkomröstning komme till stånd, densamma borde omfatta icke blott förbudsfrågan utan nykterhetsfrågan i dess helhet. Vid omröstningen borde man enligt denna uppfattning genom flera alternativa frågor söka utröna folkmeningen rörande de olika vägar, som kunna tänkas för nykterhetsfrågans lösning. Frågorna borde sålunda avse önskvärdheten av ej endast ett fullständigt rusdrycksförbud utan även ett partiellt förbud, omfattande till exempel spritdrycker och starka viner, ett restriktionssystem, motsvarande det nu tillämpade, eller dylikt. Utskottet kan

för sin del icke ansluta sig till denna uppfattning. Ett uppställande av flera frågor skulle göra omröstningen i hög grad invecklad, och att ur omröstningsresultatet vid en sådan frågeställning utläsa den verkliga folkmeningen rörande en genomförbar metod för alkoholproblemets lösning torde komma att stöta på allvarliga hinder. Även om ett flertal detaljerade frågor uppställdes, kunde ej därigenom problemet i dess helhet uttömmas. Flera personer torde, även om man försökte göra frågorna så fullständiga som möjligt, komma i det läge, att de icke kunde besvara nämnda frågor utan att till sina svar knyta villkor av olika slag. Härtill kommer, att frågor rörande till exempel omfattningen av ett partiellt förbud eller anordnandet av ett restriktionssystem äro mindre ägnade att göras till föremål för en folkomröstning. Frågorna måste bliva av invecklad beskaffenhet, och de åtgärder, som kunna komma ifråga, äro icke av den genomgripande betydelse som införandet av ett fullständigt förbud. Då nu också motionärerna och med dem en avsevärd del av landets befolkning begärt, att genom omröstningen måtte utrönas, hurvida en övertygad folkmajoritet finnes för just den av dem föreslagna vägen för nykterhetsfrågans lösning, bör enligt utskottets mening den av motionärerna föreslagna frågeställningen icke utan starka skäl frångås. Att på grund av en dylik frågeställning såväl de personer, vilka önska en fullständigt fri rusdryckshantering, som vännerna av restriktioner och partiellt förbud komma att rösta mot ett fullständigt rusdrycksförbud, är en omständighet, som förbudstankens anhängare givetvis tagit i betraktande. Enligt utskottets uppfattning bör alltså endast en fråga uppställas och denna fråga avse önskvärdheten av ett fullständigt rusdrycksförbud.

Även om man sålunda enligt utskottets mening icke bör framställa till besvarande någon annan fråga än den nyss nämnda, bör man givetvis anordna omröstningen på sådant sätt, att man erhåller så fullständigt material som möjligt för ett klarläggande av folkets mening rörande den framställda frågan. I samband med nykterhetskommitténs förslag har i detta hänseende framkastats den tanken, att man borde verkställa ett särskiljande av de avgivna rösterna efter de röstandes kön, ålder eller fördelning på olika yrkesgrupper. Ett dylikt särskiljande är, såsom folkomröstningskommittén i sitt den 8 februari 1921 avlämnade betänkande och förslag angående konsultativ folkomröstning betonat, icke oförenligt med den rådgivande folkomröstningens allmänna syfte och innebörd. Att röstsammanräkningen sker på så sätt, att omröstningsresultatet klargöres ej blott inom folket i dess helhet utan även inom vissa kategorier av röstberättigade, bidrager till att den upplysning, som omröstningen avser att lämna, blir så allsidig som möjligt. Vad först angår förslaget om uppdelning av rösterna efter de röstandes ålder, kan

*Uppdelning av
rösterna.*

utskottet icke tillstyrka ett dylikt förslag. En sådan uppdelning, vars praktiska genomförande skulle erbjuda stora svårigheter, skulle visserligen i statistiskt avseende vara av intresse, men torde sakna betydelse för förbudsfrågans avgörande. Ej heller är enligt utskottets mening en uppdelning av rösterna efter de röstandes yrken erforderlig. Upplysning om de viktigaste yrkesgruppernas ställning till förbudet torde nämligen i stort sett kunna utvinnas redan ur rösternas fördelning i de olika omröstningsdistrikten, varav också framgår olika landsdelars ställning till förbudsfrågan. Beträffande slutligen yrkandet på ett särskiljande av mäns och kvinnors röster, vilar detta tydligen på den uppfattningen, att det för ett ställningstagande till själva förbudsfrågan kan vara av vikt att äga kännedom om, i vilken grad förbudstanken vunnit anslutning särskilt bland männen och särskilt bland kvinnorna. Till stöd för denna uppfattning kan hänvisas till det förhållande, att, liksom bruket av rusdrycker i huvudsak är begränsat till männen, det egentliga motståndet mot förbudets vidmakthållande torde vara att vänta från deras sida. Då det sålunda med fog kan sägas vara av vikt åtminstone för många av dem, som i sista hand hava att avgöra, huruvida förbudet skall införas, att erhålla upplysning i berörda hänseende, och då syftet med omröstningen skall vara att lämna lagstiftarna ett pålitligt och allsidigt material för frågans bedömande, kan enligt utskottets mening kravet på en uppdelning av rösterna i nu angivet syfte icke lämnas obeaktat. Då utskottet sålunda anser sig böra föreslå, att skilda röstsammanräkningar skola äga rum för män och för kvinnor, vill utskottet samtidigt uttala en bestämd gensaga mot påståendet, att en dylik uppdelning av rösterna skulle innebära ett undervärderande av kvinnornas röster eller ett orättvist och odemokratiskt avsteg från principen om jämställdhet mellan könen. När fråga är om en rådgivande omröstning, vid vars anställande huvudsyftet är att vinna en så vitt möjligt fullständig upplysning om folkmeningen i en viss fråga, måste en dylik anmärkning anses obefogad.

Tid för omröstningen.

Motionärerna hava hemställt, att den föreslagna omröstningen måtte äga rum under år 1923. Enligt utskottets mening är ett uppskov med omröstningens företagande till nämnda år varken nödigt eller nyttigt. Såsom ovan antytts, har förbudsfrågan sedan lång tid tillbaka spelat en dominerande roll i den offentliga diskussionen. Ingen annan viktig samhällsfråga torde hava blivit så allsidigt belyst, och de flesta röstberättigade hava redan bildat sig en mening i frågan. Några nya skäl för eller emot förbudet kunna svårigen förebringas, och ytterligare erfarenheter av beskaffenhet att föranleda förändrad uppfattning rörande förbudet torde under den närmaste tiden icke vara att vänta från de länder, där förbudet redan införts. Ett uppskov

för frågans vidare utredning kan därför icke vara erforderligt. Mot det föreslagna uppskovet talar emellertid vidare, att folkomröstningen givetvis kommer att föregås av en intensiv agitation från såväl förbudets anhängare som dess motståndare. Anledning finnes till antagande, att denna agitation i häftighet och omfattning kommer att vida överträffa den verksamhet av dylik art, som plägar förekomma i samband med de politiska valen, och det skulle enligt utskottets uppfattning icke vara lyckligt, om denna agitation komme att utsträckas över mer än ett års tid. Utskottet kan icke heller underlåta att påpeka, att utredningen rörande anordnandet av rådgivande folkomröstning utbrutits ur den pågående mera omfattande undersökningen angående folkomröstningsinstitutet i hela dess vidd och att grundlagsbestämmelserna om rådgivande folkomröstning införts just i syfte att möjliggöra företaget utan uppskov av en omröstning i förbudsfrågan, samt att förbudstankens anhängare sedan lång tid tillbaka påyrkat anordnande snarast möjligt av en omröstning i denna fråga. En dylik uppfattning har även kommit till uttryck i motionen, däri motionärerna såsom grund för sin hemställan anföra, bland annat, en önskan att förebygga onödigt dröjsmål med omröstningen. På grund av vad sålunda anförts bör enligt utskottets mening den föreslagna omröstningen äga rum redan innevarande år.

I nära sammanhang med frågan om tiden för omröstningens företagande står i nu förevarande fall frågan om anordnandet av så kallad objektiv upplysning i den till omröstning framlagda frågan. Enligt utskottets uppfattning är en dylik upplysning ej erforderlig, och kan utskottet till stöd för denna sin ståndpunkt åberopa de skäl, som, enligt vad ovan nämnts, kunna anföras mot behovet av ett ytterligare uppskov för förbudsfrågans utredning. Härtill bör läggas, att en dylik upplysningsverksamhet i regel icke är av behovet påkallad, då fråga är om en omröstning av rent rådgivande karaktär. Det synes, såsom folkomröstningskommittén i sitt betänkande framhållit. i själva verket ligga i den rådgivande omröstningens natur, att folket, av vilket råd begäres, skall lämna detta råd och giva sin mening till känna, utan att statsmakternas medverkan vid åsiktsbildningen skall vara erforderlig, vartill kommer, att vid den rådgivande omröstningsformen, i än högre grad än vid den beslutande, varje partiskhet i den officiella belysningen av frågan kan verka förryckande på omröstningsresultatet.

Objektiv upplysning.

Ifråga om sättet för omröstningens förrättande hava motionärerna i det av dem framlagda lagförslaget i stort sett följt de i lagen om val till riksdagen givna bestämmelser angående val till andra kammaren. I ett avseende har emellertid ett teoretiskt viktigt avsteg gjorts från dessa bestämmelser, i det att

Rätt att i vissa fall insända röstsedel till länsstyrelsen.

motionärerna icke medgivit rätt för röstberättigade tillhörande de i 71 § av nämnda lag omförmälda yrkes- eller tjänstegrupper att under vissa förhållanden med allmänna posten insända sina röstsedlar. Några bärande skäl för denna motionärernas ståndpunkt kunna enligt utskottets mening icke anföras. Visserligen torde man icke ur regeringsformens stadgande, att rätt till deltagande i omröstningen tillkommer en var, som är röstberättigad vid val till andra kammaren, kunna utläsa, att ifråga om sättet för rösternas avgivande skall gälla vad om dylikt val finnes föreskrivet, men rättvisan synes kräva, att man icke från deltagande utestänger grupper av röstberättigade, som genom sin yrkesutövning äro förhindrade att personligen avlämna sina röster. Någon större praktisk betydelse torde bestämmelser, som möjliggöra insändandet av röstsedlar, icke komma att få. Enligt vad utskottet inhämtat, hava vid de under år 1921 företagna valen till andra kammaren endast omkring ettusen röstberättigade begagnat sig av möjligheten att till länsstyrelserna insända sina valsedlar, och även om det kan antagas, att deltagandet i den föreslagna folkomröstningen kommer att bliva avsevärt livligare än anslutningen till de politiska valen, torde man kunna utgå ifrån, att på dylikt sätt avgivna röster icke komma att på omröstningens resultat utöva någon inverkan att räkna med. Man får emellertid icke förbise, att bestämmelserna rörande den nu ifrågasatta folkomröstningen torde komma att tjäna som förebild för de regler, som komma att givas för framdeles möjligen anordnade omröstningar, och att ett uteslutande vid en sådan omröstning av vissa röstberättigade kan framstå såsom obilligt. Även av detta skäl synes det utskottet riktigast, att i nu ifrågavarande hänseende ansluta sig till vallagens föreskrifter.

*Prövning av
besvär.*

I likhet med motionärerna finner utskottet det lämpligt, att besvär över omröstningen och de i samband med densamma stående sammanräkningarna prövas och avgöras av Kungl. Maj:t i regeringsrätten. För vinnande av detta syfte är det nödvändigt, att i lagen om regeringsrätten verkställes sådan ändring, att bland de mål, som tillhöra regeringsrättens upptagande, införas jämväl mål angående folkomröstning.

I enlighet med de av utskottet sålunda anförda principer har utskottet utarbetat förslag till dels lag om folkomröstning angående rusdrycksförbud, dels ock lag om ändrad lydelse av 2 § 1:o) i lagen den 26 maj 1909 om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.

*De föreslagna
bestämmelsernas
förhållanden
till vallagen.*

Innan utskottet övergår till en redogörelse för de synpunkter, som vunnit beaktande vid utformandet av vissa paragrafer i förstnämnda lagförslag, vill utskottet framhålla, att utskottet vid upprättandet av detta förslag i hu-

vudsak följt, förutom det vid motionen fogade lagförslaget, de gällande bestämmelserna om val till riksdagens andra kammare. På en del punkter hava avvikelser företagits från motionärernas förslag för att bringa de nya föreskrifterna i överensstämmelse med reglerna i lagen om val till riksdagen. I vissa fall hava i lagförslaget intagits föreskrifter, vilka äro så gott som likalydande med vallagens stadganden. Att utskottet i dessa fall icke inskränkt sig till en hänvisning till vallagen, har sin grund däri, att det synts utskottet lämpligare att i en lag sammanföra alla viktigare bestämmelser angående omröstningen. Ett sådant sammanförande kommer att i hög grad underlätta arbetet för omröstningsförrättarna och de andra personer, som önska taga kännedom om de för omröstningen givna stadganden. Endast beträffande vissa ordningsföreskrifter för förrättningen har utskottet begränsat sig till en hänvisning till vallagen.

Ifråga om vissa detaljbestämmelser i den föreslagna lagen om folkomröstning har utskottet funnit en del påpekanden erforderliga, varjämte utskottet beträffande andra ansett sig böra anföra de skäl, som varit bestämmande för utskottets uppfattning. Härför lämnas i det följande redogörelse vid de särskilda paragraferna.

Speciell motivering.

1 §.

På förut anförda grunder har den i motionärernas lagförslag förefintliga bestämmelsen angående det år, under vilket omröstningen skall äga rum, ändrats.

Uti ovannämnda av nykterhetskommittén framlagda alternativa förslag till konsultativ folkomröstning har den fråga, som skall till omröstning framställas, erhållit en mycket kort avfattning. Motionärerna hava föreslagit en mera utförlig fråga, som redogör för innebörden av ett fullständigt rusdrycksförbud. Utskottet, som anser det synnerligen önskvärt, att propositionen för omröstningen, utan att fullständigheten eftersättes, göres så enkel och lättfattlig som möjligt, ansluter sig beträffande formuleringen av själva frågan till nykterhetskommitténs förslag. Då emellertid tvekan kan råda om vad som inbegripes under ett fullständigt rusdrycksförbud, har utskottet till frågan fogat en kort definition på vad som i den föreslagna lagen avses med ett dylikt förbud. Vid uppställandet av denna definition har utskottet av förut omnämnda skäl ansett sig böra i sak följa motionärernas förslag. Som det emellertid för många röstberättigade torde erbjuda svårigheter att fatta innebörden av det i sistnämnda förslag använda uttrycket "varor, som innehålla mer än 2 $\frac{1}{4}$ viktprocent alkohol", har utskottet i anslutning till den terminologi, som förekommer i Kungl. förordningarna den 14 juni 1917 angående

försäljning av rusdrycker samt den 7 augusti 1907 angående tillverkning och beskattning av maldrycker, uppräknat de drycker, som falla under förbudet.

2 §.

Ehuru i § 49 mom. 2 regeringsformen stadgas, vilka personer, som äga rösträtt vid folkomröstning, har utskottet ansett det lämpligt att här intaga en erinran om berörda stadgande, i sammanhang varmed upptagits bestämmelse om röstlängd.

För att framhålla, att vid omröstningen alla röster hava samma värde, har utskottet i denna paragraf intagit den från riksdagsordningen hämtade föreskriften, att varje röstande äger lika röst.

3 §.

Då den gällande indelningen i valdistrikt lagts till grund för indelningen i omröstningsdistrikt, är det av vikt, att i de städer, där en delning av förut bestående valdistrikt är önskvärd, framställning härom göres å sådan tid, att den nya indelningen kan tillämpas vid omröstningen.

4 §.

Folkomröstningskommittén har förordat, att bestämmelse angående dagen för omröstningen måtte givas i lagen. Denna metod har även tillämpats i den norska lagen om folkomröstning i förbudsfrågan av den 23 juli 1919. Då det emellertid icke torde vara möjligt att nu överblicka alla omständigheter, som äro av vikt vid bestämmandet av omröstningsdagen, har det synts utskottet lämpligast, att detta bestämmande överlämnas åt Kungl. Maj:t.

I nykterhetskommitténs förslag har stadgande givits av innehåll, att vid behov omröstningen må kunna utsättas att äga rum under två dagar. Utskottet kan för sin del icke anse detta erforderligt. Det torde ej erbjuda några större svårigheter att medhinna hela röstningen, varmed i lagförslaget avses röstavlämnandet, under en dag, därest förrättningen ordnas på ett ändamålsenligt sätt. Däremot torde det i vissa omröstningsdistrikt bliva nödvändigt att till påföljande dag uppskjuta röstsammanräkningen eller någon del därav, och givas i 20 § föreskrifter angående huru därvid skall förfaras.

6 §.

Ehuru ja- och nejsedlar på statsverkets bekostnad skola tillhandahållas vid omröstningen, föreligger intet tvång för de röstande att använda de offi-

ciella sedlarna. Även andra sedlar, såväl tryckta som handskrivna, kunna begagnas, blott de äro av vitt papper och utan kännetecken.

7 §.

Enligt utskottets mening är det för rösthemlighetens bevarande nödvändigt, att vid omröstningen användas kuvert, vari röstsedlarna inläggas. Tillika måste emellertid beaktas, att man på ett praktiskt sätt bör kunna särskilja rösterna efter de röstandes kön. Det torde för ett dylikt särskiljande vara erforderligt, att själva röstsedeln på något sätt utmärker, huruvida den avgivits av en man eller av en kvinna. I annat fall föreligger fara, att om vid sammanräkningen av de avgivna rösterna röstsedlar blandas om varandra, vilket icke sällan torde kunna inträffa, man icke kan avgöra röstfördelningen mellan män och kvinnor. Härtill bör fogas, att det med hänsyn till möjligheten, att någon röstsammanräkning kommer att förklaras ogiltig och förordnande meddelas om ny sammanräkning, torde vara nödvändigt att genom ett å varje röstsedel på varaktigt sätt anbragt kännetecken anges, huruvida den avlämnats av manlig eller kvinnlig röstande. På grund härav måste varje metod för rösternas särskiljande, byggd endast på användandet av två rösturnor eller på begagnandet av märkta kuvert, anses mindre lämplig. Det har föreslagits, bland annat, att man för rösternas uppdelning borde använda kuvert och röstsedlar av olika färg för män och för kvinnor. Mot en dylik metod, som innebär vissa fördelar, talar emellertid, att densamma lätt skulle kunna giva anledning till den föreställningen, att röstsedlar av olika färg även hava olika värde, varjämte antagligen ett flertal röstberättigade skulle komma att begå misstag vid valet av röstsedlar, då de finge att välja mellan fyra olika slag av sedlar. Härtill kommer, att det vid användandet av denna metod bleve nödvändigt att förklara för ogiltig varje röstsedel, som befundes inlagd i kuvert av annan färg än sedeln, vilket skulle kunna medföra, att ett stort antal sedlar bleve underkända. Enligt utskottets uppfattning är det lämpligaste sättet för röstsedlarnas särskiljande, att vid omröstningen begagna kuvert, försedda med en utskärning, genom vilken ordföranden vid kuvertets mottagande kan å själva sedeln anbringa ett kännetecken, utmärkande, huruvida densamma avgivits av en man eller av en kvinna. Vid användandet av denna metod undgår man samtliga de olägenheter, som, enligt vad ovan anförts, vidlåda andra system för rösternas särskiljande, och förverkligar samtidigt förberörda önskemål, att av varje sedel måtte framgå, huruvida den röstande är man eller kvinna.

I lagförslaget har icke angivits den plats på kuvertets framsida, där den föreslagna utskärningen bör anbringas. Då kuverten skola bekostas av stats-

verket, torde det ankomma på Kungl. Maj:t att lämna föreskrift härutinnan. Det synes emellertid utskottet mindre lämpligt, att utskärningen anbringas mitt på kuvertets framsida, då en sådan placering skulle kunna medföra möjlighet att, även om sedelns baksida vändes mot utskärningen, genom denna iakttaga, huru den röstande besvarat den framställda frågan.

8 §.

Det har synts utskottet lämpligast, att den föreslagna märkningen av röstsedlarna sker genom intryckandet av en stämpel. Därest ordföranden skulle å varje sedel för hand anteckna, om densamma avgivits av en man eller av en kvinna, skulle detta lätt kunna giva anledning till misstanke, att han å sedlarna anbringade ytterligare något kännetecken för att sedermera kunna utröna, huru någon eller några personer begagnat sin rösträtt. För undvikande av förväxling torde det vara lämpligt, att de stampar, som användas vid sedlarnas stämplande, å översidan så tydligt märkas, att misstag från ordförandens sida förebyggas.

Givetvis innebära stadgandena, att ordföranden skall tillse, att röstsedeln på föreskrivet sätt täcker utskärningen i kuvertet, samt att han skall vägra mottaga kuvert, däri sedel ej är på sådant sätt inlagd, icke att han för varje fall skall övertyga sig om, att det verkligen är röstsedelns baksida, som synes i utskärningen. Bestämmelserna avse endast, att han skall avvisa kuvert, däri röstsedel ej inlagts, eller däri sedel inlagts antingen på sådant sätt, att den icke kan träffas med föreskriven stämpel, eller så, att man genom utskärningen kan se det på röstsedeln befintliga ordet. Därest den ifrågavarande stämpeln kommit att anbringas på röstsedelns framsida, utgör detta icke skäl för röstsedelns underkännande.

10—12 §§.

Samma skäl, som enligt vad ovan anförts, tala för att vissa röstberättigade böra tillåtas att, ehuru de ej äro i stånd att iakttaga personlig inställelse, avgiva sina röster, kunna i huvudsak åberopas även för rätten för make att avlämna röstsedel genom andra maken. Att en dylik rätt bör finnas, har icke heller av någon på allvar bestritts.

14 §.

Det torde vara lämpligt, att genom länsstyrelsernas försorg anslag i stort format, innehållande omröstningspropositionen, för att anslås i omröstningslokalerna, tillhandahållas vederbörande omröstningsförrättare.

19 §.

Då det är av vikt, att den upplysning, som genom omröstningen lämnas, blir så fullständig som möjligt, har utskottet ansett det lämpligt, att i protokollet antecknas var för sig jämväl antalet röstberättigade män och kvinnor inom omröstningsdistriktet.

För vinnande av likformighet torde det vara ändamålsenligt, att protokollet avfattas enligt formulär, som av Konungen fastställles.

21 §.

Såväl nykterhetskommittén som motionärerna hava föreslagit, att sedan omröstningsförrättningarna avslutats, protokollen för slutlig sammanräkning måtte insändas till en central myndighet. Utskottet anser för sin del lämpligare, att innan slutlig sammanräkning för hela riket verkställles, länsstyrelsen företager sammanräkning av de inom länet avgivna rösterna. Det torde ställa sig betydligt lättare för länsstyrelserna än för en central myndighet att, därest protokollen skulle befinnas i något avseende felaktiga eller ofullständiga, införskaffa erforderliga upplysningar och kompletteringar. Härtill kommer, att då utskottet av skäl, som förut anförts, medgivit vissa personer, som på grund av sitt yrke eller sin tjänst icke kunna personligen inställa sig vid omröstningen, att avgiva sina röster genom att insända röstsedlar med posten, samt detta insändande torde böra ske till länsstyrelsen, i följd varav denna i allt fall har att företaga viss sammanräkning, det måste anses mera ändamålsenligt, att länsstyrelsen sammanräknar samtliga de inom länet avgivna rösterna. I förevarande paragraf har därför stadgats, att omröstningsförrättare skall till länsstyrelsen insända omröstningsprotokoll och röstlängd, vilken sistnämnda måste vara för länsstyrelsen tillgänglig vid sammanräkningen av de från ovannämnda röstberättigade insända röstsedlarna.

22 §.

Då det ifråga om besvär över omröstningsförrättning icke föreligger samma behov av ett snabbt avgörande som ifråga om besvär över riksdagsmannaval, hava de i riksdagsordningen angivna tider för utlämnande av protokoll och anförande av besvär något förlängts, ehuru i övrigt de för besvär över val till riksdagens andra kammare givna bestämmelser föreslagits skola äga motsvarande tillämpning.

23—27 §§.

Beträffande dessa paragrafer, som motsvara 71—75 §§ i lagen om val till riksdagen, hänvisas till vad ovan anförts.

29 och 30 §§.

Såväl nykterhetskommittén som motionärerna hava föreslagit, att den slutliga röstsammanräkningen måtte verkställas inför chefen för finansdepartementet. I likhet med folkomröstningskommittén anser utskottet emellertid lämpligare, att sammanräkningen äger rum i justitiedepartementet. Det torde vara mest ändamålsenligt, att sammanräkningarna vid nu ifrågavarande omröstning och vid framdeles möjligen anordnade dylika omröstningar företagas i samma departement, samt att såväl sammanräkningarna som handläggningen av mål angående omröstningar anförtros åt det departement, som har att taga befattning med granskningen av riksdagsmännens fullmakter och med mål angående riksdagsmannaval.

32 §.

Ordförande och ledamöter i valnämnd böra givetvis icke vara berättigade till ersättning för sitt deltagande i omröstningsförrättning. Då föreskrift saknas om dylik gottgörelse, torde någon sådan icke heller kunna tillerkännas dem.

I det av utskottet utarbetade förslaget återfinnes ej någon motsvarighet till den i 15 § av motionärernas förslag och i 93 § i lagen om val till riksdagen förefintliga bestämmelsen om rätt för envar att till myndighet insända handlingar med allmänna posten. Då en dylik rätt, som i nämnda paragrafer icke avser besvär, skulle komma att sakna betydelse vid det förhållande, att övriga omröstningen rörande handlingar, som må till myndighet inlämnas, även utan en dylik bestämmelse torde kunna insändas med posten, har utskottet ansett ett stadgande av antytt innehåll ej erforderligt.

Folkomröstningskommittén har förordat, att i en lag om folkomröstning måtte intagas jämväl föreskrift om officiellt meddelande angående omröstningens resultat. Utskottet kan för sin del icke finna en dylik bestämmelse erforderlig. Det torde kunna förutsättas, att Kungl. Maj:t även utan en dylik lagbestämmelse kommer att på lämpligt sätt offentliggöra resultatet av den slutliga sammanräkningen, samt att, därest omröstningen föranleder framställning till riksdagen, därvid kommer att lämnas fullständig redogörelse för den upplysning, som genom omröstningen vunnits.

Beträffande de utgifter för folkomröstningen, som komma att drabba statsverket, i händelse den av utskottet föreslagna lagen varder antagen, har

utskottet hos statens tryckerisakkunnige inhämtat följande upplysningar:

Approximativ kostnad för papper och tryck till exempelvis 5 milj. ja-sedlar och nej-sedlar i formatet 77×128 mm.	kr. 10 000:—
Approximativ kostnad för exempelvis 2½ milj. valkuvert i formatet 70×105 mm. med snören för öppnande samt utställning för stämpel	„ 25 000:—
	Summa kr. 35 000:—

Utskottet har emellertid funnit sig sakna befogenhet att hemställa om anslag för ifrågavarande ändamål. Varder lagförslaget antaget, lärer Kungl. Maj:t ej underlåta att i detta avseende till riksdagen inkomma med den framställning, som erfordras.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen i anledning av ifrågavarande motion måtte för sin del antaga följande:

1:o) Lag om folkomröstning angående rusdrycksförbud.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Under år 1922 skall genom sådan allmän folkomröstning, som i § 49 mom. 2 regeringsformen omförmåles, folkets mening inhämtas angående införandet av fullständigt rusdrycksförbud.

Den, som önskar, att en lag om fullständigt rusdrycksförbud i riket måtte antagas, röstar därvid ja; den, som icke önskar detta, röstar nej.

Med fullständigt rusdrycksförbud förstås i denna lag förbud mot att framställa, innehava, införa eller överlåta spritdrycker, vin, öl, pilsnerdricka, som innehåller mer än 2¼ viktprocent alkohol, eller annan dryck eller vara med högre alkoholhalt, än nu är sagt, med mindre det äger rum för vetenskapligt, medicinskt, farmaceutiskt, tekniskt eller industriellt ändamål.

2 §.

Rätt att delta i omröstningen tillkommer jämlikt ovan åberopade städgande i regeringsformen en var, som är röstberättigad vid val till riksdagens andra kammare; och skall vid omröstningen den för dylikt val då gällande röstlängd lända till efterrättelse.

Varje röstande äger lika röst.

3 §.

För omröstningen indelas riket i omröstningsdistrikt. Kommun eller del av kommun, som vid val till riksdagens andra kammare bildar ett valdistrikt, skall utgöra ett omröstningsdistrikt.

Omröstningsförrättare är inom varje omröstningsdistrikt den, som vid val till riksdagens andra kammare är valförrättare; och skall vad i lagen om val till riksdagen finnes stadgat om sådan valförrättare äga motsvarande tillämpning beträffande omröstningsförrättare.

4 §.

Omröstningen skall äga rum å för hela riket gemensam dag, som av Konungen bestämmes. Röstningen utsättes till sön- eller helgdag och skall börja klockan nio förmiddagen samt fortgå till klockan nio eftermiddagen, dock att, där allmän gudstjänst å omröstningsdagen hålles inom omröstningsdistriktet, uppehåll göres för den tid gudstjänsten pågår.

Där å någon ort andra tider för röstningens förrättande finnas mera lämpliga, äge efter framställning, på landet av omröstningsförrättaren samt i stad av magistraten eller i stad, där magistrat ej finnes, av den för sådan stad särskilt tillsatta styrelse, länsstyrelsen därom förordna, med iakttagande att tillträde till röstningen skall finnas minst tre timmar före klockan tre eftermiddagen och minst två timmar efter klockan sex eftermiddagen.

5 §.

Sedan Konungen utsatt dag för omröstningen, skall länsstyrelsen omedelbart genom kungörelse, som uppläses i kyrkorna och införes i den eller de tidningar inom orten, där allmänna påbud för länet vanligen meddelas, tillkännagiva dag och tid för röstningen samt omröstningsstället för varje omröstningsdistrikt. I kungörelsen upptages proposition för omröstningen samt angives, vad med fullständigt rusdrycksförbud i denna lag förstås. Kungörelsen skall tillika innehålla erinran om den skyldighet, som jämlikt 21 § åligger omröstningsförrättare att ofördröjligen till länsstyrelsen insända röstlängden och omröstningsprotokollet.

6 §.

Vid omröstningen skola begagnas ja- och nej-sedlar av vitt papper utan kännetecken. Sådana röstsedlar, lika till storlek och beskaffenhet, skola vid omröstningstillfället finnas för de röstande tillgängliga.

7 §.

Vid förrättningen skola kuvert av ogenomskinligt papper, lika till storlek och beskaffenhet samt på framsidan försedda med en utskärning av ungefär sex kvadratcentimeters storlek, tillhandahållas de röstande för det ändamål, varom i 8 § förmäles.

Omedelbart före röstningens början skall ordföranden visa de närvarande, att rösturnan är tom.

8 §.

Envar, som anmäler sig till röstningen, erhåller vid omröstningsbordet ett kuvert.

I omröstningslokalen skola till lämpligt antal finnas avskilda platser, avsedda att möjliggöra för envar att med rösthemlighetens bevarande kunna inlägga sin röstsedel i kuvertet. För sådant ändamål skola dessa platser vara inrättade med skärmar eller annat dylikt, dock så anordnat, att för såväl omröstningsförrättaren som allmänheten är synligt, när en plats är upptagen; och åligger det omröstningsförrättaren att vaka över att röstandes förehavande där ej må av någon kunna iakttagas.

Efter det röstande vid någon av omförmälda särskilda platser inlagt sin röstsedel i kuvertet på sådant sätt, att röstsedelns baksida täcker utskärningen, och tillslutit kuvertet, överlämnar han utan dröjsmål personligen det samma till ordföranden. Sedan denne förvissat sig om, att den, som vill rösta, är i röstlängden upptagen såsom röstberättigad, ävensom tillsett, att kuvertet är på utsidan omärkt, samt att röstsedeln på ovan angivet sätt täcker utskärningen, intrycker ordföranden å den i utskärningen synliga baksidan av röstsedeln en stämpel, innehållande bokstaven M, därest den röstande är man, och bokstaven K, därest den röstande är kvinna. Härefter nedlägger ordföranden kuvertet i rösturnan, i sammanhang varmed i röstlängden vid den röstandes namn göres anteckning, att rösträtten utövats.

Kuvert, som är å utsidan märkt eller däri finnes inlagd röstsedel, vilken enligt vad iakttagas kan icke är av föreskriven beskaffenhet, eller däri röstsedel ej är på ovan angivet sätt inlagd, varde ej mottaget.

9 §.

Röstande, som på grund av kroppsligt fel är oförmögen att i föreskriven ordning avgiva sin röst, äge att till biträde vid röstningen anlita den, han själv därtill utser.

10 §.

Äro äkta makar båda röstberättigade, må den ena av dem ingiva röstsedel genom andra maken. Vill make begagna den rätt nu är sagd, skall röstsedelsförsändelse anordnas tidigast fjorton dagar före omröstningen på sätt nedan sägs.

För röstsedelsförsändelse skola användas ett innerkuvert, försett med utskärning såsom i 7 § sägs, samt ett ytterkuvert, vilka tillhandahållas genom statsverkets försorg. Ej må för ändamålet andra kuvert brukas.

Den röstande skall själv frivilligt inlägga sin röstsedel i innerkuvertet på sådant sätt, att röstsedelns baksida täcker utskärningen, och tillsluta innerkuvertet samt i närvaro av ett ojävigt vittne inlägga innerkuvertet i ytterkuvertet, vilket omedelbart därpå av den röstande tillslutes. En å ytterkuvertet anbragt förklaring att sålunda tillgått skall därefter av den röstande egenhändigt undertecknas. Vid namnet tecknas uppgift å det omröstningsdistrikt, den röstande vid tiden för omröstningen tillhör, och hans hemvist inom omröstningsdistriktet.

Vittnet intygar å ytterkuvertet, att den röstande egenhändigt undertecknat ovannämnda förklaring, med angivande av dag och ort för intygets meddelande.

11 §.

Ytterkuvert och innerkuvert, varom i 10 § sägs, skola vara av ogenomskinligt papper och försedda med ändamålsbeteckning samt, vad varje särskilt slag angår, lika till storlek och beskaffenhet.

Sådana kuvert skola i god tid före omröstningen finnas tillgängliga på landet hos ordförande och ledamöter i kommunalnämnd samt i stad hos magistraten eller stadsstyrelsen ävensom hos de tjänstemän eller andra personer, åt vilka magistraten eller stadsstyrelsen uppdrager att i sådant hänseende tillhandagå de röstande.

Formulär till ändamålsbeteckning å kuverten samt till förklaring och vittnesintyg å ytterkuvert fastställas av Konungen.

12 §.

Äkta make, som vill avgiva röstsedel för andra maken, avlämnar vid omröstningen till ordföranden röstsedelsförsändelse, varom i 10 § sägs. Finnes, att båda makarna äro i röstlängden upptagna såsom röstberättigade, att ytterkuvertet är sådant, som i 10 § andra stycket föreskrives, samt att därå äro tecknade förklaring av den röstande ävensom vittnesintyg i behörigt skick,

och förekommer ej skäligen anledning att ytterkuvertet blivit efter tillslutandet öppnat, bryter ordföranden ytterkuvertet; i annat fall varde det ej mottaget.

Sedan ordföranden därefter tillsett, att innerkuvertet är utan annat märke än ändamålsbeteckningen, samt att röstsedeln på i 8 § angivet sätt täcker utskärningen, intryckes å röstsedelns baksida sådan stämpel, varom i sistnämnda lagrum förmäles, och nedlägges innerkuvertet i rösturnan, i sammanhang varmed i röstlängden vid den röstades namn göres anteckning, att rösträtten utövats.

Är innerkuvertet ej sådant som i 10 § andra stycket föreskrives eller finnes å dess utsida annat märke än ändamålsbeteckningen eller är i kuvertet inlagd röstsedel, vilken enligt vad iakttagas kan icke är av föreskriven beskaffenhet, eller är röstsedel ej inlagd i kuvertet på ovan angivet sätt, varde kuvertet ej mottaget.

13 §.

Ej må någon i annan ordning, än nu är sagd, sin rösträtt utöva; dock att om rätt att i visst fall ingiva röstsedel till länsstyrelsen gäller vad i 23—27 §§ här nedan stadgas.

14 §.

I omröstningslokal skola proposition för omröstningen samt exemplar av denna lag finnas anslagna.

15 §.

Beträffande ordningen för omröstningens förrättande skall vad i 57 § första och andra styckena, 67 och 68 §§ i lagen om val till riksdagen är stadgat äga motsvarande tillämpning.

16 §.

När alla, som vid det för röstningens slut fastställda klockslag äga tillträde till densamma, avlämnat sina röstsedlar, förklare ordföranden röstningen avslutad.

Omedelbart därefter uttagas inför öppna dörrar röstsedlarna ur kuverten samt verkställas prövning av röstsedlarnas giltighet och sammanräkning av de avgivna rösterna.

17 §.

Ogill är röstsedel, till vilken använts annat än vitt papper, eller å vilken finnes, utöver sådan stämpel, varom i 8 § förmäles, något kännetecken,

som kan antagas vara med avsikt där anbragt. Finnas i ett kuvert två eller flera röstsedlar, vare de alla ogilla.

18 §.

Samtliga röstsedlar inläggas, de, som avgivits av män, och de, som avgivits av kvinnor, samt de godkända och de underkända var för sig, i omslag, vilka förses med minst två närvarandes sigill. De sålunda inlagda röstsedlarna skola förvaras intill dess omröstningen vunnit laga kraft eller förordnande om ny omröstning meddelats.

19 §.

Vid förrättningen skall föras protokoll enligt formulär, som av Konungen fastställes. I protokollet antecknas särskilt:

antalet av män avgivna giltiga ja- och nej-röster;

antalet av kvinnor avgivna giltiga ja- och nej-röster;

antalet röstberättigade män och kvinnor ävensom antalet röstberättigade män och kvinnor, som enligt anteckningar i röstlängden deltagit i omröstningen;

därest någon förvägrats rösta, dennes namn samt orsaken till sådan vägran;

om röstsedel förklarats ogill, grunden för detta beslut.

I protokollet avtryckas även de sigill, varmed röstsedlarna förseglats.

20 §.

Varder, sedan röstningen avslutats, nödvändigt att uppskjuta eller avbryta förrättningen, skola alla röstsedlar inläggas i omslag, vilka förseglas under minst två närvarandes sigill samt jämte andra till omröstningen hörande handlingar läggas i säkert förvar; och må förrättningen icke ånyo företagas, innan omröstningsförrättaren inför öppna dörrar förvissat sig om, att de åsatta sigillen äro obrutna.

21 §.

Omröstningens utgång kungöres omedelbart genom uppläsning av det under förrättningen förda protokollet, som till riktigheten bestyrkes av ordföranden och två av de närvarande. Med protokollets uppläsning är omröstningsförrättningen avslutad.

Omröstningsförrättaren insänder därefter ofördröjligen protokollet över röstsammanräkningen och röstlängden till länsstyrelsen. Sker insändandet med allmänna posten, skall försändelsen assureras.

22 §.

Förmenar medlem av kommun, att omröstningen icke försiggått i laga ordning, äger han att däröver hos Konungen anföra besvär. För sådant ändamål äger klaganden att hos länsstyrelsen äska behörigt protokollsutdrag. Protokoll skall inom högst åtta dagar därefter till klaganden utlämnas; och skall han vid förlust av talan innan klockan tolv å tjugonde dagen efter omröstningsförrättningens avslutande sina till Konungen ställda besvär ingiva till länsstyrelsen, som genom tillkännagivande i länskungörelserna och i tidning inom orten utsätter viss kort tid, inom vilken förklaring över besvären må av vederbörande till länsstyrelsen avgivas. Sedan denna tid tilländagått, har länsstyrelsen att besvären jämte de förklaringar, som må hava inkommit, ofördröjligen till Konungen insända för att i dess regeringsrätt föredragas och avgöras.

23 §.

Röstande, som tillhör någon av nedanstående yrkes- eller tjänstegrupper, må, i den ordning i 24—26 §§ föreskrives, avgiva röstsedel genom försändelse till länsstyrelsen; dock att sådan rätt ej må utövas i annat fall än då, enligt vad vid tiden för försändelsens anordnande kan tagas för visst, hinder för den röstandes personliga inställelse vid omröstningsförrättningen möter på grund därav, att yrkets eller tjänstens utövning betingar hans vistande utom omröstningsdistriktet den dag, då omröstningen äger rum.

Hindret skall styrkas på sätt i 26 § stadgas.

Den rätt nu är sagd tillkommer:

- 1) den som utövar militärtjänst;
- 2) den som utövar sjömansyrket eller såsom deltagare för egen eller annans räkning i fiske i öppen sjö eller i annan egenskap tillhör besättning eller annan personal å fartyg;
- 3) den som tillhör personalen vid statens järnvägar eller vid enskilt järnvägsföretag eller vid postverket, tullverket eller lots- eller fyrväsendet.

24 §.

Röstsedelsförsändelse, varom i 23 § sägs, må ej anordnas tidigare än dagen för länsstyrelsens kungörelse rörande omröstningen. Ej må försändelse i något fall anordnas senare än omröstningsdagen.

Röstsedelsförsändelse skall anses vara anordnad den dag, det i 26 § omförmälda vittnesintyget underskrives.

25 §.

Vid anordnande av röstsedelsförsändelse enligt 23 § skall den röstande anlita ojävigt vittne.

Vistas den röstande inom riket, skall såsom vittne anlitas på landet ordförande eller ledamot i kommunalnämnd samt i stad tjänsteman, som av magistraten eller stadsstyrelsen förordnas.

Vistas den röstande utom riket, skall han såsom vittne anlita svensk konsul eller ock, där den röstande tillhör besättning eller annan personal å svenskt fartyg, dettas befälhavare eller, i händelse av förfall för denne, hans närmaste man.

De personer, som ovan nämnts, vare pliktiga att, när de därom anmodas, tillhandagå röstande såsom nu är sagt.

I fråga om viss grupp av röstande äge Konungen förordna, vilka personer ytterligare må kunna anlitas såsom vittne.

Är den röstande ej personligen känd för vittnet, åligger honom att styrka sin identitet antingen genom intygande av trovärdig person eller ock medelst prästbevis, debetsedel, arbets- eller sjöfartsbok eller annan tillfyllestgörande handling.

26 §.

Vid anordnande av röstsedelsförsändelse enligt 23 § skall den röstande använda ett innerkuvert, försett med utskärning såsom i 7 § sägs, samt med kuvertet vidhängande blankett, ävensom ett ytterkuvert, vilka genom statsverkets försorg tillhandahållas. Ej må andra kuvert för ändamålet brukas.

Röstande är berättigad att av vittne, som han jämlikt 25 § anlitar, erhålla erforderliga kuvert.

Om röstsedel gäller vad i 6 § stadgas. Den röstande skall i enrum inlägga sin röstsedel i innerkuvertet och tillsluta detta.

Därefter skall i vittnets närvaro å den innerkuvertet vidhängande blanketten tecknas noggrann upplysning angående de av den röstandes yrke eller tjänst förorsakade omständigheter, som förhindra hans personliga närvaro vid omröstningsförrättningen, ävensom förklaring att han frivilligt och i enrum inlagt sin röstsedel i kuvertet och själv tillslutit detta. Vad sålunda tecknats å blanketten skall av den röstande egenhändigt underskrivas. Tillika skola å blanketten angivas yrke eller tjänsteställning, omröstningsdistrikt, som den röstande vid tiden för omröstningen tillhör, och hemvist inom omröstningsdistriktet, så ock de omständigheter i övrigt, angående vilka Konungen föreskriver, att uppgift härvid skall meddelas.

Vittnet skall å blanketten vitsorda de omständigheter, vilka av den rös-

tande angivits såsom förfallogrund, och intyga, att den röstande egenhändigt skrivit sitt namn å blanketten såsom ovan sagts, samt att han omedelbart dessförrinnan befunnit sig i enrum, ävensom ock angiva dag och ort för intygets meddelande.

Innerkuvertet med vidhängande blankett skall av den röstande i vittnets närvaro inläggas i ytterkuvertet. Detta tillslutes och adresseras till länsstyrelsen i vederbörande län (eller, om den röstande tillhör omröstningsdistrikt inom Stockholms stad, till överståthållarämbetet). En å ytterkuvertet anbragt uppgift, att det innehåller den röstandes röstsedel, skall av den röstande egenhändigt underskrivas. Tillika angivas det omröstningsdistrikt den röstande tillhör och hans hemvist inom distriktet.

Vittne, som jämlikt 25 § är pliktigt att tillhandagå röstande så som där sägs, vare, då särskild anmodan därom framställes, skyldigt att ombesörja försändelsens befordran.

Överlämnas försändelsen åt allmänna posten, skall försändelsen rekommenderas.

27 §.

Närmare föreskrifter för tillämpningen av stadgandena i 25 och 26 §§ meddelas av Konungen.

28 §.

Det åligger länsstyrelsen att i god tid före den i 29 § omförmälda röstsammanräkning tillse, att protokoll över omröstningen och röstlängder inkommit från alla omröstningsdistrikt, samt, där så ej skett, från försumlig omröstningsförrättare infordra vad som felas. Länsstyrelsen verkställe även förberedande granskning av nämnda handlingar. Befinnas dessa därvid icke vara i behörigt skick, införskaffe länsstyrelsen, där så prövas nödigt, på lämpligt sätt erforderliga upplysningar rörande anledningen härtill.

Då röstsedelsförsändelse, varom i 26 § sägs, ankommit till länsstyrelsen, skall anteckning därom med uppgift å dagen för ankomsten ske i bok, som för ändamålet upplagts. Försändelserna förvaras under lås.

29 §.

Länsstyrelsen skall, sedan protokoll över omröstningen och röstlängder inkommit från alla omröstningsdistrikt i länet samt omröstningarna vunnit laga kraft, vid offentlig minst sex dagar förut i länskungörelserna kungjord förrättning verkställa sammanräkning av de inom länet avgivna rösterna.

Sammanräkning av de inför omröstningsförrättare avgivna rösterna verkställes enligt de inkomna protokollen.

Hava röstsedelsförsändelser, varom i 26 § sägs, ankommit, räknas desamma, och antalet jämföres med den över dylika försändelser förda boken. Därefter brytas försändelsernas ytterkuvert. Har försändelse ankommit senare än dagen efter omröstningen eller har därtill begagnats annat ytterkuvert än i nämnda paragraf föreskrives, eller förekommer skälig anledning att ytterkuvertet efter tillslutandet blivit öppnat, lämnas kuvertet obrutet, och däri innesluten röstsedel vare utan verkan.

Sedan ytterkuverten brutits, granskas innerkuverten med vidfästade blanketter. Finnas flera kuvert härröra från samma röstande, äro de alla ogilla och läggas orubbade åsido.

I övrigt skall tillses:

att den, som avgivit röstsedeln, är i röstlängden upptagen såsom röstberättigad och icke har inför omröstningsförrättare utövat sin rösträtt;

att han jämlikt 23 § är behörig att i förevarande ordning avgiva röstsedel;

att röstsedel avgivits inom den i 24 § stadgade tid och i enlighet med föreskrifterna i 25 och 26 §§;

att innerkuvertet är utan annat märke än ändamålsbeteckningen; samt att röstsedel finnes på i 8 § angivet sätt inlagd i kuvertet.

Brister något i nu nämnda hänseenden, lägges innerkuvertet orubbat åsido såsom ogillt. I annat fall avskiljes blanketten och intryckes å röstsedels baksida sådan stämpel, varom i 8 § förmåles. Härefter nedläggas innerkuvertet i en urna, i sammanhang varmed i röstlängden vid den röstandes namn antecknas, att rösträtten utövats.

Med de sålunda nedlagda kuverten förfares därefter såsom i 16 § andra stycket och 18 § föreskrives; och skall vad i 17 § finnes stadgat angående röstsedels ogiltighet äga tillämpning.

Vid sammanräkningen föres protokoll enligt formulär, som av Konungen fastställles.

Resultatet av sammanräkningen kungöres omedelbart genom uppläsning av protokollet.

Efter sammanräkningen skall länsstyrelsen till justitiedepartementet insända ej mindre de mottagna protokollen över omröstningsförrättningarna än även avskrift av det hos länsstyrelsen förda protokoll.

Över länsstyrelsens sammanräkning må klagan föras genom besvär, vilka skola ingivas till justitiedepartementet innan klockan tolv å tjugonde dagen efter det protokollet över sammanräkningen blivit uppläst.

30 §.

Sedan de i 29 § 10 stycket omförmälda protokoll från länsstyrelserna inkommit till justitidepartementet och sammanräkningarna vunnit laga kraft, verkställles inför chefen för nämnda departement sammanräkning av de inom hela riket avgivna rösterna.

31 §.

Infaller å söndag eller allmän helgdag tid, då åtgärd för talans fullföljande eller bevarande sist bör företagas, må åtgärden vidtagas å nästa söndag.

32 §.

Kostnaden för de anordningar, som avses i 8 §, samt utgifter för stämplars skola gäldas av kommunerna, vilka jämväl hava att tillhandahålla lämpliga omröstningslokaler. Kuvert och röstsedlar bekostas av statsverket.

2:o) Lag om ändrad lydelse av 2 § 1:o) i lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.

Härigenom förordnas, att 2 § 1:o) i lagen den 26 maj 1909 om Kungl. Maj:ts regeringsrätt skall erhålla följande ändrade lydelse:

1:o) mål om riksdagsmannaval, om avsägelse av riksdagsmannaupdrag;

mål om val till ombud vid kyrkomöte;

mål om annat val till befattning eller uppdrag, om val för upprättande av förslag därtill, om den valdes avsägelse;

mål om delning av kommun eller valkrets i valdistrikt för val till andra kammaren eller för val av landstingsmän eller kommunalfullmäktige, om upphävande av eller ändring i redan skedd delning;

mål om folkomröstning, som i § 49 mom. 2 regeringsformen omförmäles.

Stockholm den 28 mars 1922.

På första lagutskottets vägnar:

JAKOB PETTERSSON.

Vid detta ärendes behandling hava närvarit: herrar *Pettersson* i Södertälje, *Hedersstierna*, *Jacob Larsson*, *Rogberg*, *Pers*, *Klejbeck*, *Edw. Larson*, *K. G. Westman*, *Sandegård*, *Lindqvist* i Halmstad, *Pettersson* i Bjälbo, *Strid*, *E. I. Lindley*, *af Ekenstam**, *Leo* och *Lindgren* i Dingelvik.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservationer:

1:o) **beträffande motiveringen**

av herrar *K. G. Westman* och *E. I. Lindley*, som ifråga om motiveringen till 7 § anfört:

”Inom utskottet hava vi förordat en annan metod än den av utskottet föreslagna för särskiljandet av röster avgivna av män från röster avgivna av kvinnor, nämligen användandet av kuvert, vilka på förhand skulle genom tryckning försees med bokstaven M å dem, som skulle användas av män, och med bokstaven K å dem, som skulle användas av kvinnor. Vid rösternas sammanräkning skulle röstsedlarna först uttagas ur de med M märkta kuverten och efter verkställd prövning och räkning inläggas i omslag med påteckning om innehållet, innan de med K märkta kuverten öppnades. Den kritik, som i utskottets motivering under 7 § riktas mot den av oss förordade metoden, är enligt vår mening icke övertygande. Ehuru vi under nu föreliggande omständigheter avstå från att framställa yrkande om ändring av utskottets förslag i denna punkt, anmäla vi för att bevara vår handlingsfrihet för framtiden i här berörda avseende avvikande mening.”

2:o) **vidkommande utskottets hemställan**

dels av herr *Pers*, som anfört:

”I likhet med utskottets majoritet anser jag, att en folkomröstning om rusdrycksförbud bör äga rum i vårt land, sedan lagstiftningen nu öppnat möjlighet härför. Emellertid delar jag motionärernas mening, att omröstningen bör äga rum först 1923, och detta av flera skäl. Vid utskottets behandling av lagen för omröstningen har det visat sig, att det ingalunda är någon lätt sak att finna de bästa reglerna för en sådan omröstning. Det vore därför ändamålsenligt, att Kungl. Maj:t finge tillfälle att överse denna lag och däruti företaga de justeringar, som kunde finnas påkallade, innan riksdagen slutgiltigt antager densamma.

Redan omröstningen är av den ingripande beskaffenhet i medborgarnas liv och kommer att taga myndigheternas uppmärksamhet så starkt i anspråk, att det synes vara önskvärt, att regeringen blir i tillfälle att utöva något inflytande på anordningen av omröstningen. Än mera bör detta

vara skäligt, om man betänker, att ett eventuellt förbud icke kan tänkas genomfört utan regeringens medverkan. Förutom detta överseende av lagen skulle även rådrum vinnas för en beräkning av kostnaderna för omröstningen och framläggande av ett regeringsförslag angående sättet för kostnadernas bestridande.

Den omständigheten att allmänna kommunala val äga rum under innevarande år är ännu ett skäl för att skjuta på omröstningen ett år, då det torde vara önskvärt att icke sammanföra de kommunala valen med folkomröstningen. Den för hela landet mest lämpliga dagen för omröstningen torde icke vara lätt att finna, och uppgiften försvåras, om den kommunala valförrättningen måhända har lagt beslag på den lämpligaste tidpunkten.

Med omröstningens förläggande till 1923 vunnes också rådrum för en av regeringen ombesörjd objektiv upplysningsverksamhet i nykterhetsfrågan. En sådan anser jag önskvärd. Den torde lämpligast kunna ske genom en kortfattad skrift, vari rusdryckstrafiken och dess inverkan i samhället erhöles en statistisk belysning fram till senast möjliga tidpunkt. En sådan skrift behövde blott upptaga allmänna och oomtvistliga fakta och skulle vara av värde för att ge stadga och vederhäftighet åt den agitation, som kommer att föregå omröstningen.

Även om vi här i landet ej få allt för täta folkomröstningar, så torde det likväl ligga en viss vikt vid att denna första får en möjligast ändamålsenlig anordning och ej bär spår av att vara ett hastverk. Besjälad av denna tankegång anser jag, att utskottet bort hemställa,

att riksdagen i anledning av ifrågavarande motion måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta överse och, där så erfordras, omarbeta det av utskottets majoritet nu uppgjorda förslaget till lag om folkomröstning angående rusdrycksförbud samt därefter för 1923 års riksdag framlägga ett i huvudsaklig överensstämmelse med nyssnämnda lagförslag utarbetat förslag till lag med bestämmelser om anordnandet under år 1923 av sådan folkomröstning."

dels av herr *Lindqvist* i Halmstad, som yrkat, att utskottet, i enlighet med motionärernas hemställan, bort föreslå, att omröstningen måtte äga rum först under år 1923, samt till stöd för detta yrkande anfört:

"Under innevarande år skall i september månad i hela landet företagas val av landstingsmän. Likaså skall, om Kungl. Maj:ts proposition nr

120 vinner riksdagens bifall, val av stads- och kommunalfullmäktige inom hela riket med undantag av Stockholms stad äga rum under tiden från och med den 16 september till och med den 20 oktober detta år. Att under sådana förhållanden förlägga även förbudsomröstningen till innevarande års höst finner jag mindre välbetänkt. Vid flera tillfällen har det såväl inom som utom riksdagen framhållits, att det skulle vara en fördel, om nykterhetsfrågan upphörde att, såsom ofta varit fallet, utgöra en dominerande fråga vid de kommunala valen. Förslag åsyftande att förebygga detta hava tidigare framförts i riksdagen, och även i år har ett förslag i detta syfte underställts riksdagens prövning. Genom att taga undan nykterhetsfrågan vid de kommunala valen har man velat vinna, att större hänsyn skulle komma att tagas till vederbörande kandidaters allmänt kommunala intressen samt personliga duglighet och lämplighet för uppdraget än vad som eljest kanske skulle bliva fallet. Om nu förbudsomröstningen förlägges omedelbart före eller efter ovannämnda kommunala val, befarar jag, att detta kommer att verka förryckande på så väl valen som omröstningen.

Utskottsmajoritetens förslag, att omröstningen skall äga rum redan i år, motiveras närmast med att man velat begränsa tiden för den häftiga och omfattande agitation, som enligt vad man befarar kommer att igångsättas efter det beslut fattats om omröstningens anställande. För min del kan jag icke finna motiverat, att man av rädsla för den agitation, som möjligen kan komma, går brådstörtat tillväga och förlägger omröstningen till en så olämplig tidpunkt som innevarande års höst eller sensommar. Vad häftigheten i agitationen beträffar torde den icke komma att minskas därav, att endast kort tid står till förfogande för densamma. Visserligen inser även jag, att man måste räkna med en agitation, från båda meningsriktningarna, som i vissa fall kan nå gränsen av fanatism, men man torde kunna utgå ifrån att så icke kommer att bliva regel. Man bör icke heller av en önskan att förhindra osund och överdriven agitation låta förleda sig till att allt för mycket begränsa tiden för den sakliga upplysningsverksamhet och det lugna övervägande, som äro väl behöfliga, när det gäller en opinionsyttring i en så stor och betydelsefull fråga som den, vilken nu göres till föremål för omröstning. Under nästkommande års höst komma icke, därest ej särskilda förhållanden skulle därtill föranleda, att äga rum några allmänna val, och med utgångspunkt från att 1923 blir ett — bortsett från stadsfullmäktigeval i Stockholm under våren — 'valfritt' år synes det mig synnerligen lämpligt, att omröstningen företages i september månad sagda år. Allt intresse kommer då att koncentreras på denna enda fråga, vilket också dess vikt kräver.

Utöver nu anförda synpunkter vill jag endast påpeka, att det även av rent tekniska skäl kan finnas anledning att skjuta på omröstningen till nästa år, då hinder kunna möta mot att företaga densamma i höst. Därest en omröstning skall äga rum i år, måste den givetvis företagas redan i augusti månad. Att uppskjuta densamma till efter landstingsmannavalen torde väl knappast kunna ifrågasättas med hänsyn därtill, att under senhösten väderleks- och vägförhållanden i stora delar av landet, framförallt i Norrland, komma att avsevärt försvåra deltagandet i omröstningen. Jag befarar, att det icke skall vara möjligt att under den korta tid, som sålunda står Kungl. Maj:t och övriga myndigheter till buds före omröstningen, anskaffa röstsedlar, kuvert och stämplor samt vidtaga de ytterligare åtgärder, som erfordras för omröstningens anordnande."

dels av herr *Jacob Larsson*, som ansett, att utskottets utlåtande från och med första stycket å sid. 6 med kantrubrik "Bör folkomröstning anställas i förbudsfrågan?" bort hava följande lydelse:

Förbudsfrågan har sedan lång tid tillbaka intagit en central ställning i den offentliga diskussionen, och genom framläggandet av nykterhetskommitténs ovan omnämnda betänkande torde denna fråga få anses hava kommit ur det viktiga grundläggande förberedandets stadium och närma sig ett snart förestående avgörande. Uppenbarligen är det i syfte att påskynda ett sådant avgörande som motionärerna redan vid innevarande riksdag, och innan ännu den grundlagsändring, varigenom folkomröstningsinstitutet införlivats med vår statsförfattning, blivit slutgiltigt genomförd, ansett sig böra påkalla riksdagens beslut om anställande av folkomröstning angående rusdrycksförbud.

Motionärerna utgå ifrån att nyssberörda grundlagsändring vore närmast föranledd av en önskan att tillmötesgå det från många håll resta kravet på en förbudsomröstning, och det torde icke heller vara någon hemlighet, att, även om naturligtvis en mera allmänpolitiskt betonad uppfattning om folkomröstningsinstitutets värde ur demokratisk synpunkt medverkat till grundlagsändringens genomförande utan någon bitanke på förbudsfrågan, det ändock bakom initiativet till införandet i vår författning av bestämmelser om folkomröstning legat ett speciellt syfte att undanröja i författningen liggande hinder för anställandet av rådgivande folkomröstning i förbudsfrågan. Denna omständighet vittnar tvivelsutan om, att statsmakterna hyst en förhandsmening därom, att just förbudsfrågan vore av den särskilda vikt och beskaffenhet, att före dess avgörande folkets mening borde inhämtas, och att redan av denna anledning en lag om folkomröst-

Bör folkomröstning anställas i förbudsfrågan?

ning angående denna fråga borde följa såsom en konsekvens av grundlagsändringen.

Bortsett från förbudsfrågans speciellt nykterhetspolitiska karaktär, har emellertid spørsmålet om införande av fullständigt rusdrycksförbud en innebörd, som det icke torde vara ur vägen att i detta sammanhang uppmärksamma. Ett dylikt förbud skulle nämligen innebära ett synnerligen kraftigt beskärande av den enskildes frihet att efter eget omdöme ordna sina personliga levnads- och umgängesvanor och komme således att gripa djupt in på privatlivets ömtåliga område. Sådant må visserligen få anses ur principiell synpunkt försvarbart, om ett viktigt och trängande samhällsintresse nödvändiggör, att även på detta område individens fria självbestämningssrätt måste offras för allmänt väl. Men även för ett sålunda betingat ingrepp i den enskildes frihet i fråga om hans rent personliga förhållanden måste såsom en oeftergivlig förutsättning krävas, att ingreppets nödvändighet för ändamålets vinnande verkligen omfattas och uppbäres av det allmänna rättsmedvetandet. Förbudsfrågans nuvarande läge har sålunda i hög grad aktualiserat ett demokratismens inre problem av betydande räckvidd, nämligen spørsmålet om den i förhållandenas egen natur liggande gränsen för en folkmajoritets rätt till maktutövning mot minoritetens vilja. Det lär icke här vara platsen för ett närmare ingående på detta för en sund demokratisk utveckling viktiga spörsmål, men det torde få anses obestriddt, att i det här föreliggande fallet gränsen tydligen redan överskridits, om en vid folkomröstning eventuellt besegrad minoritets reagerande mot en densamma påtvingad förbudslag skulle allvarligen äventyra lagbudets upprätthållande eller eljest med framgång bereda en för lagtrots och lagförakt gynnsam jordmån och dymedelst vålla svårbotlig samhällsskada. Det kan således icke vara riktigt, såsom det förmenas, att folkomröstning i förbudsfrågan skulle endast avse att få konstaterat, *huruvida* inom landet bland dem, som överhuvud ägde någon mening i frågan, funnes en övertygad folkmajoritet för ett allmänt rusdrycksförbud och, i så fall, *huru stor* denna majoritet vore. Det vill synas riktigare, att angiva den konsultativa folkomröstningens uppgift vara den att bereda det nödvändiga materialet för ett tillförlitligt bedömande, *huruvida* den lagstiftning — i detta fall förbudslag — som varit föremål för omröstningen, verkligen uppbäres av *det allmänna rättsmedvetandet*.

Av vad nu anförts, torde framgå, att utskottet, lika med motionärerna, finner förbudsfrågans särskilda vikt och beskaffenhet kräva, att folkets mening därom i grundlagsenlig ordning inhämtas före avgörandet. Men av folkomröstningens konsultativa karaktär följer självklart, att efter

omröstningen statsmakterna förbliva obundna i sin prövningsrätt och -plikt vid bedömandet av *alla* de faktorer — således även omröstningsresultatet — vilka kunna och böra beaktas vid förbudsfrågans slutliga avgörande.

Enligt det vid motionen fogade förslaget till lag om folkomröstning angående rusdrycksförbud skulle sådan omröstning äga rum under år 1923. Mot ett undanskjutande av omröstningens företagande till nämnda år har med ett visst fog erinrats, att folkomröstningen givetvis komme att föregås av en intensiv agitation från såväl förbudets anhängare som dess motståndare, och att anledning finnes till antagande, att denna agitation i häftighet och omfattning komme att vida överträffa vad som plägade förekomma i samband med de politiska valen, varför det icke skulle vara lyckligt, om denna agitation bleve utsträckt över mer än ett års tid. Betydelsen av dessa erinringar må ingalunda underskattas men torde ej heller böra överskattas. Naturligtvis vore det ur angivna synpunkter önskvärt, att omröstningen finge ske snarast möjligt, men det kan dock ifrågasättas, om icke starkare sakliga skäl tala emot anställandet av ifrågavarande folkomröstning redan under innevarande år.

Tid för omröstningen

Det av motionärerna framlagda lagförslaget vilar, såsom redan förut är anmärkt, i huvudsak på det av nykterhetskommittén avgivna alternativa förslaget till lag om rådgivande folkomröstning, vilket senare förslag beträffande reglerna för omröstningen helt överensstämmer med kommitténs förslag till s. k. bekräftande omröstning. En förberedande granskning av motionärernas förslag har givit vid handen, att detsamma icke utan ingående omarbetning lämpade sig att läggas till grund för lagstiftning i ämnet. Vid sådant förhållande och då man icke bör förbise, att de bestämmelser, vilka komma att fattas i fråga om anordnandet av den första folkomröstning, som med tillämpning av de skedda författningsändringarna skall äga rum, torde komma att tjäna som förebild för de regler, vilka komma att givas för framdeles möjligen ifrågakommande omröstningar, synes det böra läggas särskilt vikt på att den lag, genom vilken folkomröstningsinstitutet första gången bringas i tillämpning, på det mest omsorgsfulla sätt förberedes. Efter vad utskottet inhämtat, äro över nykterhetskommitténs betänkande med därvid fogade lagförslag, yttranden i vederbörlig ordning infordrade från ett flertal myndigheter. Det torde alltså kunna förväntas, att — när det rådgivande folkomröstningsinstitutet blivit grundlagfäst, sedan kommitténs förslag avgavs — förslaget beträffande den del, som avser omröstningslag, skall komma att upptagas till särskild granskning. Given anledning därtill ligger i den omständigheten, att omröstningsfrågan

intager ett ganska betydande rum i kommitténs betänkande, och att den även blivit föremål för uttalanden i vid betänkandet fogade reservationer. Att under sådana förhållanden, då ärendet redan är beroende på Kungl. Maj:ts prövning, riksdagen skulle besluta anställandet av folkomröstning i förbudsfrågan under innevarande år och för sådant ändamål för sin del antaga lag i ämnet samt därigenom föregripa den prövning, som Kungl. Maj:t har att i grundlagsenlig ordning ägna åt kommitténs förslag och myndigheternas däröver avgivna yttranden, kan utskottet därför icke finna lämpligt eller tillrådligt. Ett dylikt förfaringssätt lär ej heller stämma väl överens med hittills av riksdagen vedertagen praxis.

Då nu härtill kommer, att motionärerna själva icke ifrågasatt annat, än att den av dem påyrkade omröstningen skulle äga rum först under år 1923, och denna mening uppenbarligen delas av flertalet bland dem, vilka här i landet uppbära förbudstanken, föreligga efter utskottets mening icke tillräckligt giltiga skäl till att anordna omröstning i förbudsfrågan *tidigare*, än förbudets anhängare själva önska. Men vid sådant förhållande föreligger än mindre något skäl att redan vid innevarande riksdag besluta antagande av omröstningslag. Utskottet kan därför icke tillstyrka bifall till motionen.

Utskottet är väl övertygat därom, att Kungl. Maj:t, som för visso delar den uppfattningen, att folkets mening bör genom allmän omröstning i grundlagsenlig ordning inhämtas före förbudsfrågans avgörande, icke skall underlåta att, så snart ske kan, förelägga riksdagen förslag till lag angående sådan omröstning, men med hänsyn till frågans utomordentliga vikt och det stora intresse, varmed densamma inom vida kretsar av vårt folk omfattas, håller utskottet dock före, att, då frågan nu blivit inom riksdagen väckt genom en av ett stort antal ledamöter undertecknad motion, riksdagen bör kunna därav hämta giltig anledning att till Kungl. Maj:t frambära sin önskan att, så snart omständigheterna sådant medgiva, få motse förslag i ämnet. Därvid synes riksdagen även kunna giva sitt stöd åt det från motionärernas sida framhållna önskemålet, att folkomröstning i förbudsfrågan måtte komma att äga rum under år 1923, utan att dock riksdagens uttalande i detta hänseende må anses innebära från riksdagens sida ett bestämt ståndpunkttagande beträffande den tid, inom vilken folkomröstningen bör anställas.

*Skrivelse-
förslag an-
gående folk-
omröstning.*

I anslutning till det nu anförda vill utskottet alltså föreslå riksdagen att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte, så snart ske kan, för riksdagen framlägga förslag till sådan lag om folkomröstning angående rusdrycksförbud, som förmäles i § 49 regeringsformen samt §§

1 och 38 riksdagsordningen. Därjämte anser utskottet det vara av förhållandena påkallat, att i denna skrivelse vissa spörsmål beröras, vilka såväl i nykterhetskommitténs betänkande som under den offentliga diskussionen framkommit i samband med frågan om förbudsomröstning.

Ett av de viktigaste problemen vid anordnandet av folkomröstning är givetvis uppställandet av den eller de frågor, som böra vid omröstningen besvaras. Det har med avseende på en blivande omröstning i förbudsfrågan med en viss skärpa framhållits, att vid denna omröstning det endast skulle gälla att svara ja *för* eller nej *mot* införandet av rusdrycksförbud. Man har därvid utgått ifrån, att det endast kunde vara fråga om ett antingen — eller. Det torde dock knappast vara riktigt att genom sådan förenkling av problemet på förhand avböja tanken på en frågeställning, som kunde lämna friare rum för det säkerligen mycket stora antal medborgare, vilka, ställda inför ett dylikt antingen — eller, förbud eller icke förbud, måste finna sig nödsakade att avstå från deltagande i omröstningen. Att genom själva frågeställningens konstruktion framkalla en sådan ingalunda osannolik eventualitet synes icke överensstämma med omröstningens *rådgivande* karaktär och bidrager icke till att stärka utan tvärtom till att försvaga tillförlitligheten av omröstningsresultatet. Med "förbud" menar man på s. k. förbudsvänligt håll endast totalt rusdrycksförbud, men man förbiser, att många, vilka i princip omfatta förbudstanken, icke anse det tillrådligt att draga denna tankes yttersta konsekvenser och därför i ovillkorligt val mellan totalförbud eller icke förbud lägga sina nejroster mot förbudet i dess angivna omfattning, medan de däremot möjligen skulle, om tillfälle därtill gäves, med övertygelse lägga jaröster för ett lindrigare förbud, exempelvis sådant som det i Norge gällande, vilket som bekant tillkommit efter allmän folkomröstning. Det torde därför kunna befaras, att en frågeställning, som utesluter möjlighet till särskiljande mellan olika meningsgrupper bland dem, vilka komma att rösta mot ett totalförbud, skall giva ett synnerligen missvisande resultat för bedömandet av förutsättningarna för en eventuell förbudslags effektiva upprätthållande. I varje fall synes det nu berörda spörsmålet om frågeställningen tarva en mera ingående undersökning än den, som hittills kommit detsamma till del.

Frågeställningen.

Under hänvisning till vad utskottet redan förut anfört om den rådgivande folkomröstningens uppgift att bereda material för bedömandet, huruvida den lagstiftning, som utgjort föremål för omröstningen, uppbyres av det allmänna rättsmedvetandet, vill utskottet därtill lägga, att detta be-

Uppdelning av rösterna.

dömande icke kan grundas allenast på en numerisk operation utan måste förutsätta en sådan anordning, som möjliggör en undersökning av omröstningsmaterialet med hänsyn till vissa faktorer av personlig eller samhällslig art, vilka inverka på hållfastheten av det underlag, som skall kunna uppbära vad man betecknar såsom ett allmänt rättsmedvetande. En lagstiftnings överensstämmelse med det allmänna rättsmedvetandet torde nämligen vara den enda pålitliga garantien för att lagbudet skall kunna med framgång upprätthållas. I samband med nykterhetskommitténs förslag har i nu angivna hänseenden framkastats tanken, att ett särskiljande av de avgivna rösterna borde ske efter de röstandes kön och ålder samt en undersökning göras angående röstfördelningen å landsbygden och i städer och stadsliknande samhällen ävensom i olika delar av landet. En sådan undersökning, fotad på vissa lokala förhållanden av olika samhällstyper, torde icke behöva förutsätta särskilda bestämmelser rörande omröstningsförfarandet. Den lär kunna därförutan verkställas vid den statistiska bearbetningen av omröstningsmaterialet. Annorlunda ställer det sig med en röstuppdelning efter de röstandes kön och ålder. För sådant ändamål tarvas tydligen vissa föreskrifter beträffande röstningen och röstsammanräkningen.

Mot ett särskiljande av rösterna efter de röstandes kön har inom den offentliga diskussionen yppats ett starkt motstånd under framhållande av, att kvinnor äga samma medborgerliga rättigheter som männen, och att det därför stode i strid med demokratiska principer att låta kvinnliga röster väga lättare än manliga. Denna uppfattning, som vunnit stor tillslutning, icke minst bland kvinnorna själva, vilar ju på en uppenbar misstyding av den rådgivande omröstningens karaktär. Vid denna omröstning lämnas kvinnorna alldeles samma rätt som männen att giva sin mening tillkänna. Någon undervärdering av kvinnornas röster kan sålunda icke förekomma. Däremot synes det med fog kunna betecknas såsom antidemokratiskt att vilja anordna en rådgivande omröstning på sådant sätt, att omröstningsresultatet icke lämnar det fullständiga upplysningsmaterial, som erfordras för ett tillförlitligt bedömande av förutsättningarna för en ifrågasatt lagstiftnings upprätthållande.

Tanken på ett särskiljande av rösterna efter de röstandes ålder synes icke hava mötts av annan gensaga än ett framhållande av vissa praktiska svårigheter för dess genomförande. Dessa svårigheter lära icke kunna förnekas, men särskiljandets betydelse för ett riktigt bedömande av omröstningens utslag i fråga om förutsättningarna för en förbudslags lojala efterlevnad torde i vikt kunna jämföras med betydelsen av ett särskiljande mellan manliga och kvinnliga röster. En yngre generations ställning till

förbudsfrågan har naturligen vid tanken på ett fortfarande framgångsrikt upprätthållande av förbudet en annan betydelse än den äldre generationens. En uppdelning på mera än två åldersgrupper lär icke kunna ifrågasättas, och sasom gräns mellan dessa synes 35-årsåldern kunna finnas lämplig.

Utskottet finner denna fråga om rösternas uppdelning efter de röstandes kön och ålder så nära förbunden med omröstningens rådgivande karaktär, att ett ståndpunkttagande till denna fråga från riksdagens sida vore välbetänkt, varför utskottet anser, att i den skrivelse till Kungl. Maj:t, som utskottet föreslår, riksdagen borde giva uttryck åt den uppfattningen, att i det förslag till lag om folkomröstning angående rusdrycksförbud, som kan förväntas bliva förelagd riksdagen, sådana föreskrifter beträffande röstningen och röstsammanräkningen borde meddelas, vilka möjliggjorde en uppdelning av rösterna efter de röstandes kön och, därest sådant låter sig göra, efter åldersgrupper.

På grund av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

att riksdagen ville i anledning av den i ämnet väckta motionen besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte, så snart ske kan, för riksdagen framlägga förslag till lag om sådan allmän folkomröstning angående rusdrycksförbud, som omförmäles i § 49 regeeringsformen samt §§ 1 och 38 riksdagsordningen."

dels av herr *Sandegård*, som ifråga om motiveringen anført, att han

dels, såvitt anginge spörsmålet, huruvida folkomröstning bör anställas i förbudsfrågan, godkände utskottets utlåtande i denna del,

dels vidkommande frågeställningen ansåge, att utskottets utlåtande härutinnan bort hava denna lydelse:

"Ett av de viktigaste problemen vid anordnandet av folkomröstning är givetvis uppställandet av den eller de frågor, som böra vid omröstningen besvaras. Under den offentliga diskussionen liksom även inom utskottet har den meningen uttalats, att därest en folkomröstning komme till stånd, densamma borde omfatta icke blott förbudsfrågan utan nykterhetsfrågan i dess helhet. Vid omröstningen borde man enligt denna uppfattning genom flera alternativa frågor söka utröna folkmeningen rörande de olika vägar, som kunna tänkas för nykterhetsfrågans lösning. Frågorna borde sålunda avse önskvärdheten av ej endast ett fullständigt rusdrycksförbud utan även ett partiellt förbud, omfattande t. ex. spritdrycker och starka viner, ett restriktionssystem, motsvarande det nu tillämpade, eller dylikt.

Utskottet vill icke förneka, att åtskilligt talar för riktigheten av denna

mening, framför allt önskvärdheten av att så fullständig klarhet som möjligt vinnes angående förefintligheten och omfattningen av olika meningar angående en rationell lösning av förevarande fråga. Utskottet anser sig icke heller ha anledning antaga, att en frågeställning med flera alternativ skulle erbjuda ööverbanneliga svårigheter för vare sig de röstande att uttala sin mening eller för statsmakterna att ur omröstningsresultatet utläsa folkets verkliga mening. Då emellertid motionärerna och med dem en avsevärd del av landets befolkning begärt, att genom omröstning måtte utrönas, huruvida en övertygad folkmajoritet finnes för just den av dem föreslagna vägen för nykterhetsfrågans lösning, bör, enligt utskottets mening, den av motionärerna föreslagna frågeställningen i föreliggande situation icke frångås."

dels beträffande frågan om anordnande av objektiv upplysning ansåge, att utskottets uttalande i denna del bort lyda:

"I nära sammanhang med frågan om tiden för omröstningens företagande står i nu förevarande fall frågan om anordnandet av så kallad objektiv upplysning i den till omröstning framlagda frågan. Enligt utskottets uppfattning är en dylik upplysning ej erforderlig. Härtill bör läggas, att en dylik upplysningsverksamhet i regel icke är av behovet påkallad, då fråga är om en omröstning av rent rådgivande karaktär. Det synes, såsom folkomröstningskommittén i sitt betänkande framhållit, i själva verket ligga i den rådgivande omröstningens natur, att folket, av vilket råd begäres, skall lämna detta råd och giva sin mening till känna, utan att statsmakternas medverkan vid åsiktsbildningen skall vara erforderlig."

dels ifråga om motiveringen i övrigt instämde med herr Jacob Larsson i vad denne uti sin reservation under rubrikerna "Tid för omröstningen", "Skrivelseförslag angående folkomröstning" och "Uppdelning av rösterna" anfört,

samt vad angår utskottets hemställan i likhet med herr Jacob Larsson ansett, att utskottet bort föreslå,

att riksdagen ville i anledning av den i ämnet väckta motionen besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte, så snart ske kan, för riksdagen framlägga förslag till lag om sådan allmän folkomröstning angående rusdrycksförbud, som omförmäles i § 49 regeringsformen samt §§ 1 och 38 riksdagsordningen."

dels av herr *Edw. Larson*, som anfört:

"Den del av det föreliggande förslaget, som går ut på att vid omröstningen åstadkomma en uppdelning av männens och kvinnornas röster, har

jag icke kunnat biträda. Några hållbara skäl för ett dylikt förfarande har utskottet ej heller förmått lämna. Om man med uppdelningen avser att få kännedom särskilt om männens ställning i förbudsfrågan, i syfte att åt männens votum inrymma större betydelse än åt kvinnornas, så innebär detta, man må än försöka borttolka avsikten hur ivrigt som helst, att kvinnornas röster betecknas såsom mindrevärdiga. En dylik beskärning av kvinnornas medborgerliga inflytande står i ofrånkomlig strid mot hela den utveckling, som förekommit hos oss under senare tid och som gått ut på att tillerkänna kvinnorna en verklig likställighet med männen. Ett dylikt avsteg från demokratiens principer kan jag icke biträda. Och detta så mycket mindre som det i den fråga omröstningen gäller betyder lika mycket för kvinnorna som för männen, hur avgörandet utfaller.

Visserligen får man från dem, som påyrka särskiljande, omväxlande med talet om att männens röster måste i förevarande fall anses äga större betydelse än kvinnornas, höra, att det icke är meningen att undervärdera de senare, utan att de skola, trots uppdelningen, bibehålla sin med männen jämbördiga ställning. För envar, som verkligen ställer sig på sistnämnda ståndpunkt, blir emellertid varje uppdelning fullständigt meningslös. Att utav rent nyfikenhetsintresse åstadkomma en dylik sårande och besvärlig uppdelningsprocedur borde väl ingen på allvar kunna ifrågasätta.

Sålunda: antingen har man för avsikt att tillerkänna männens röster övervägande inflytande, och då är man inne på vägar, som synes mig omöjliga beträda. Eller också vill man bibehålla likställighet, och då är röstuppdelningen fullständigt omotiverad. Ett tredje gives icke.

I enlighet med den åskådning, jag sålunda beträffande röstuppdelning utvecklat, har jag därför påyrkat sådan ändring i 7, 8, 10, 12, 17, 18, 19, 26, 29 och 32 §§ uti det av utskottet framlagda förslaget till lag om folkomröstning angående rusdrycksförbud, att samtliga stadganden om rösternas uppdelning och vad därmed står i samband uteslutas, varigenom lagen komme att innehålla bestämmelser om endast samfällid omröstning för alla röstberättigade.

Beträffande lagförslaget i övrigt anser jag detsamma vara ägnat att fylla behovet av omröstningsbestämmelser i därmed avsett fall. Jag har alltså ansett, att

utskottet bort hemställa:

att riksdagen i anledning av motionen nr 131 i andra kammaren måtte sin del antaga följande:

1:o) Lag om folkomröstning angående rusdrycksförbud.

Härigenom förordnas som följer:

Bihang till riksdagens protokoll 1922. 9 saml. 1 avd. 10 häft. (Nr 11.)

1—6 §§.

Lika med utskottets förslag.

7 §.

Vid förrättningen skola kuvert av ogenomskinligt papper, lika till storlek och beskaffenhet, tillhandahållas de röstande för det ändamål, varom i 8 § förmäles.

Omedelbart före röstningens början skall ordföranden visa de närvarande, att rösturnan är tom.

8 §.

Envar, som anmäler sig till omröstningen, erhåller vid omröstningsbordet ett kuvert.

I omröstningslokalen skola till lämpligt antal finnas avskilda platser, avsedda att möjliggöra för envar att med rösthemlighetens bevarande kunna inlägga sin röstsedel i kuvertet. För sådant ändamål skola dessa platser vara inrättade med skärmar eller annat dylikt, dock så anordnat, att för såväl omröstningsförrättaren som allmänheten är synligt, när en plats är upptagen; och åligger det omröstningsförrättaren att vaka över att röstandes förehavande där ej må av någon kunna iakttagas.

Efter det röstande vid någon av omförmälda särskilda platser inlagt sin röstsedel i kuvertet och tillslutit detsamma, överlämnar han utan dröjsmål personligen kuvertet till ordföranden. Sedan denne förvissat sig om, att den, som vill rösta, är i röstlängden upptagen såsom röstberättigad, ävensom tillsett, att kuvertet är på utsidan omärkt, nedlägger ordföranden kuvertet i rösturnan, i sammanhang varmed i röstlängden vid den röstandes namn göres anteckning, att rösträtten utövats.

Kuvert, som är å utsidan märkt, varde ej mottaget.

9 §.

Lika med utskottets förslag.

10 §.

Äro äkta makar båda röstberättigade, må den ena av dem ingiva röstsedel genom andra maken. Vill make begagna den rätt nu är sagd, skall röstedelsförsändelse anordnas tidigast fjorton dagar före omröstningen på sätt nedan sägs.

För röstedelsförsändelse skola användas ett innerkuvert samt ett ytterkuvert, vilka tillhandahållas genom statsverkets försorg. Ej må för ändamålet andra kuvert brukas.

Den röstande skall själv frivilligt inlägga sin röstsedel i innerkuvertet och tillsluta detsamma samt i närvaro av ett ojävigt vittne inlägga innerkuvertet i ytterkuvertet, vilket omedelbart därpå av den röstande tillslutes. En å ytterkuvertet anbragt förklaring att sålunda tillgått skall därefter av den röstande egenhändigt undertecknas. Vid namnet tecknas uppgift å det omröstningsdistrikt, den röstande vid tiden för omröstningen tillhör, och hans hemvist inom omröstningsdistriktet.

Vittnet intygar å ytterkuvertet, att den röstande egenhändigt undertecknat ovannämnda förklaring, med angivande av dag och ort för intygets meddelande.

11 §.

Lika med utskottets förslag.

12 §.

Äkta make, som vill avgiva röstsedel för andra maken, avlämnar vid omröstningen till ordföranden röstsedelsförsändelse, varom i 10 § sägs. Finnes, att båda makarna äro i röstlängden upptagna såsom röstberättigade, att ytterkuvertet är sådant, som i 10 § andra stycket föreskrives, samt att därå äro tecknade förklaring av den röstande ävensom vittnesintyg i behörigt skick, och förekommer ej skäl原因 anledning att ytterkuvertet blivit efter tillslutandet öppnat, bryter ordföranden ytterkuvertet; i annat fall varde det ej mottaget.

Sedan ordföranden därefter tillsett, att innerkuvertet är utan annat märke än ändamålsbeteckningen, nedlägges innerkuvertet i rösturnan, i sammanhang varmed i röstlängden vid den röstandes namn göres anteckning, att rösträtten utövats.

Är innerkuvertet ej sådant, som i 10 § andra stycket föreskrives eller finnes å dess utsida annat märke än ändamålsbeteckningen, varde kuvertet ej mottaget.

13—16 §§.

Lika med utskottets förslag.

17 §.

Ogill är röstsedel, till vilken använts annat än vitt papper, eller å vilken finnes något kännetecken, som kan antagas vara med avsikt där anbragt. Finnas i ett kuvert två eller flera röstsedlar, vare de alla ogilla.

18 §.

Samtliga röstsedlar inläggas, de godkända och de underkända var för sig, i omslag, vilka förses med minst två närvarandes sigill. De sålunda inlagda röstsedlarna skola förvaras intill dess omröstningen vunnit laga kraft eller förordnande om ny omröstning meddelats.

19 §.

Vid förrättningen skall föras protokoll enligt formulär, som av Konungen fastställles. I protokollet antecknas särskilt:

antalet avgivna giltiga ja- och nej-röster;

antalet röstberättigade;

antalet röstberättigade, som enligt anteckningar i röstlängden deltagit i omröstningen;

därest någon förvägrats rösta, dennes namn samt orsaken till sådan vägran;

om röstsedel förklarats ogill, grunden för detta beslut.

I protokollet avtryckas även de sigill, varmed röstsedlarna förseglats.

20—25 §§.

Lika med utskottets förslag.

26 §.

Vid anordnande av röstsedelsförsändelse enligt 23 § skall den röstande använda ett innerkuvert med kuvertet vidhängande blankett, ävensom ett yterkuvert, vilka genom statsverkets försorg tillhandahållas. Ej må andra kuvert för ändamålet brukas.

Röstande är etc.

Fortsättningen lika med utskottets förslag.

27—28 §§.

Lika med utskottets förslag.

29 §.

Länsstyrelsen skall, sedan protokoll över omröstningen och röstlängder inkommit från alla omröstningsdistrikt i länet samt omröstningarna vunnit laga kraft, vid offentlig minst sex dagar förut i länskungörelserna kungjord förrättning verkställa sammanräkning av de inom länet avgivna rösterna.

Sammanräkning av de inför omröstningsförrättare avgivna rösterna verkställes enligt de inkomna protokollen.

Hava röstsedelsförsändelser, varom i 26 § sägs, ankommit, räknas desamma, och antalet jämföres med den över dylika försändelser förda boken. Därefter brytas försändelsernas ytterkuvert. Har försändelse ankommit senare än dagen efter omröstningen eller har därtill begagnats annat ytterkuvert än i nämnda paragraf föreskrives, eller förekommer skälig anledning att ytterkuvertet efter tillslutandet blivit öppnat, lämnas kuvertet obrutet, och däri innesluten röstsedel vare utan verkan.

Sedan ytterkuverten brutits, granskas innerkuverten med vidfästade blanketter. Finnas flera kuvert härröra från samma röstande, äro de alla ogilla och läggas orubbade åsido.

I övrigt skall tillses:

att den, som avgivit röstsedeln, är i röstlängden upptagen såsom röstberättigad och icke har inför omröstningsförrättare utövat sin rösträtt;

att han jämlikt 23 § är behörig att i förevarande ordning avgiva röstsedel;

att röstsedel avgivits inom den i 24 § stadgade tid och i enlighet med föreskrifterna i 25 och 26 §§; samt

att innerkuvertet är utan annat märke än ändamålsbeteckningen.

Brister något i nu nämnda hänseenden, lägges innerkuvertet orubbat åsido såsom ogillt. I annat fall avskiljes blanketten och nedlägges innerkuvertet i en urna, i sammanhang varmed i röstlängden vid den röstandes namn antecknas, att rösträtten utövats.

Med de sålunda nedlagda kuverten förfäres därefter såsom i 16 § andra stycket och 18 § föreskrives, och skall vad i 17 § finnes stadgat angående röstsedels ogiltighet äga tillämpning.

Vid sammanräkningen föres protokoll enligt formulär, som av Konungen fastställles.

Resultatet av sammanräkningen kungöres omedelbart genom uppläsning av protokollet.

Efter sammanräkningen skall länsstyrelsen till justitiedepartementet insända ej mindre de mottagna protokollen över omröstningsförrättningarna än även avskrift av det hos länsstyrelsen förda protokoll.

Över länsstyrelsens sammanräkning må klagan föras genom besvär, vilka skola ingivas till justitiedepartementet innan klockan tolv å tjugonde dagen efter det protokollet över sammanräkningen blivit uppläst.

30 och 31 §§.

Lika med utskottets förslag.

32 §.

Kostnaden för de anordningar, som avses i 8 §, skall gäldas av kommunerna, vilka jämväl hava att tillhandahålla lämpliga omröstningslokaler. Kuvert och röstsedlar bekostas av statsverket.

2:o) **Lag om ändrad lydelse av 2 § 1:o) i lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.**

Lika med utskottets förslag.

dels ock av herr af Ekenstam.